ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 99 (1736) | Аўторак, 11 снежня 1962 года | Цана 4 кап.

У ГЭТЫМ НУМАРЫ

ВЫСОКАЯ КУЛЬТУРА—НЕАБХОДНАЯ РЫСА СУЧАСНАГА БУДАЎНІЦТВА

ЧАЛАВЕК—ГЕРОЙ І КЛОПАТ ЛІТАРАТУРЫ

АПАВЯДАННЕ, ПАРОДЫ, ФЕЛЬЕТОН

СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА СССР

МАСКВА. 10 снежня (ТАСС). Сёння ў Крамлі пачала работу другая сесія Вярхоўнага Савета СССР шостага склікання.

У 10 гадзін раніцы ў Вялікім Крамлёўскім палацы адкрылася пасяджэнне Савета Нацыянальнасцей. Адначасова ў зале Крамлёўскага тэатра сабраліся дэпутаты Савета Саюза. На раздзельных пасяджэннях палат аднагалосна зацвярджаецца парадак дня і парадак работы сесіі.

У парадак дня другой сесіі Вярхоўнага Савета СССР шостага склікання ўключаны наступныя пытанні:

1. Аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1963 год.

2. Аб Дзяржаўным бюджэце Саюза ССР на 1963 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту за 1961 год.

3. Аб зацвярджэнні Указаў Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР.

4. Сучаснае міжнароднае становішча і знешняя палітыка Савецкага Саюза.

МАСКВА. 10 снежня (ТАСС). Сёння у 11 гадзін раніцы ў Вялікім Крамлёўскім палацы адкрылася сумеснае пасяджэнне Савета Саюза і Савета Нацыянальнасцей Вярхоўнага Савета СССР.

З дакладам аб Дзяржаўным плане развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1963 год выступіў намеснік старшыні Савета Міністраў СССР, старшыня Савета народнай гаспадаркі СССР дэпутат В. Э. Дымшыц.

Затым быў заслуханы даклад міністра фінансаў СССР дэпутата В. Ф. Гарбузава аб Дзяржаўным бюджэце Саюза ССР на 1963 год і аб выкананні Дзяржаўнага бюджэту СССР за 1961 год.

ДЭКАДА ПАЧАЛАСЯ

2 Дэкада самадзейнага мастацтва БССР. Мінск 1962

Учора ў Мінску пачаліся справаздачныя канцэрты 2-й Дэкады самадзейнага мастацтва БССР.

Каля трох тысяч самадзейных артыстаў прыедуць у сталіцу, каб паказаць сваё майстэрства ў песні, танцы, мастацкім чытанні, ігры на інструментах.

Тры тысячы выканаўцаў — гэта толькі галоўны атрад той вялікай арміі аматараў мастацтва, якая павялічваецца ў рэспубліцы з году ў год. Наш час прыкметны небывалым размахам творчай ініцыятывы мас, характэрны і росквітам народных талентаў. Вялікая колькасць удзельнікаў аглядаў, праведзеных у гарадах і вёсках напярэдадні Дэкады, — яркае сведчанне таму.

Дэкада адкрылася выступленнямі самадзейнасці Мінска.

Падрыхтоўка да Дэкады, расказаў нашаму карэспандэнту начальнік упраўлення культуры Мінгарвыканкома М. Жукоўскі, садзейнічала значнаму росту калектываў мастацкай самадзейнасці горада. Калі год назад іх было 400, дык цяпер—540. Новыя калектывы створаны на фабрыцы імя Тэльмана, гадзіннікавым заводзе, камбінаце будматэрыялаў, у АТК № 2, «Мінскпраекце».

У справаздачны канцэрт мы ўключылі прадстаўнікоў мастацкай самадзейнасці вядучых прадпрыемстваў і навучальных устаноў горада. Але мы можам гаварыць і аб праграмах асобных калектываў, якія самі маглі б прадстаўляць сталіцу на справаздачным канцэрце. Гэта перш за ўсё праграма Палаца культуры трактарнага завода, Палаца культуры прафсаюзаў, Палаца культуры мясцовай прамысловасці, танцавальнага калектыву Палаца культуры працоўных рэзерваў. Нельга не адзначыць і мужчынскі хор інтэрната аўтазавода, харавую капэлу педінстытута, народны ансамбль танца політэхнічнага інстытута, народны хор будаўнічага трэста № 5.

Усё большае развіццё атрымлівае грамадскі пачатак у кіраўніцтве самадзейнасцю сталіцы. У горадзе цяпер звыш ста калектываў, кіраўніцтва якімі цалкам даверана актывістам. На заключным аглядзе, а яму папярэднічаў вельмі строгі адбор — у горадзе ёсць з кім пасупернічаць! — быў прадстаўлены хор цэха нармалей аўтазавода, якім кіруе актывіст С. Дробыш. У справаздачны канцэрт уключана выступленне эстраднага квінтэта аддзела галоўнага канструктара трактарнага завода, якім кіруе актывіст Я. Рабіновіч.

Мінск прадстаўлены на Дэкадзе выканаўцамі розных жанраў. Сярод музычных калектываў ёсць і сімфанічны аркестр, і аркестр народных інструментаў, і эстрадны аркестр. Харэаграфія прадстаўлена нумарамі класічнага і народнага рэпертуару. Сярод хораў — дзве акадэмічныя капэлы. Асобна выступае оперная студыя Палаца культуры прафсаюзаў, якая падрыхтавала «Травіяту» Вердзі.

У памяшканні акруговага Дома афіцэраў будуць праходзіць канцэрты ўсіх прадстаўнікоў абласцей. Сёння выступаюць самадзейныя артысты Брэсцкай вобласці, заўтра — Віцебскай.

18 снежня ў памяшканні Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета — заключны канцэрт.

У дні Дэкады групы дэлегацый абласцей выступяць з канцэртамі на прадпрыемствах, у калгасах, саўгасах і воінскіх часцях.

Танцавальны калектыў працоўных рэзерваў Беларусі—удзельнік рэспубліканскага агляду мастацкай самадзейнасці.

Фота Ул. КРУКА.

ПЛЯМЫ НА ТВАРЫ ГОРАДА

Прыгажосць і мэтазгоднасць

Радуючыся многаму, што зроблена ў Мінску, захапляючыся яго прасторнымі вуліцамі, плошчамі, цудоўнымі паркамі, міжволі спыняеш свой позірк на некаторых «дробязях», якія ў нейкай меры зніжаюць агульную прыгажосць горада ў шырокім яе разуменні. Будуецца ў нашым горадзе шмат жылых і культурна-бытавых будынкаў. Даволі сказаць, што кожны дзень будаўнікі здаюць 25—30 кватэр. І дзякуючы прымяненню новых матэрыялаў — бетону, шкла, сталі, пластыку — дамы сталі больш лаканічнымі, строгімі, без пачварных «стылявых» налётаў мінулых стагоддзяў. На аблічча горада добра ўплываюць каляровае афармленне фасадаў, скверы, азеляненне вуліц, унутрыквартальных двароў. На кожную сям'ю ў Мінску штогод высаджваецца адно дрэва, чатыры кусты і дваццаць кветак.

Але вось пра «дробязі». Яны патрабуюць ад архітэктараў вялікай увагі. Бо ад таго, як, напрыклад, пафарбаваны панелі, балконы, цокалі, аконныя рамы і дзверы, залежыць не толькі выгляд аднаго дома, але і рытм цэлага ансамбля. У нас з гэтым не заўсёды лічацца, прымітыўна падбіраюць каляровыя гамы.

«Дробязі» ператвараюцца ў прыкрыя плямы. Прайдзіцеся, напрыклад, па новых мікрараёнах вуліц Арлоўскай і Волгаградскай. Участкі, дзе будаўніцтва даўно ўжо закончана, не добраўпарадкаваны. А тут задуманы былі і дарожкі з плітняку, і альтанкі, і басейны-плёхальнікі для дзяцей, пляцоўкі для спорту і гульняў, утульныя куткі для адпачынку. Уся гэтая так званая малая архітэктура павінна надаць мікрараёну сучасны ўтульны выгляд і ўнесці разнастайнасць у сумныя рады шэрых дамоў, афарбоўка якіх паспела ўжо зліняць. Дарэчы, гаворачы пра вонкавы выгляд дамоў, нельга не прыгадаць прыклады Кіева і Харкава, дзе мы бачылі буйнапанельныя дамы серыі 1-464, аздобленыя бетоннай пліткай. Панелі іх выпускаюцца заводам ужо аздобленыя, і яны выглядаюць даволі прыгожа. Нашым заводам трэба было б таксама падумаць пра выпуск такіх панеляў, што дало б магчымасць не фарбаваць дамы пасля збудавання. І горад меў бы куды больш прыгожы выгляд.

Вось яшчэ «дробязі». Кажуць, лес сякуць — трэскі ляцяць. Але, калі асобныя праекціроўшчыкі ва ўгоду чарцяжу падвяргаюць знішчэнню каштоўныя дрэвы, а потым праектуюць побач новыя насаджэнні, дык хочацца спыніць дзеянні такіх людзей. Так, на Слабадскім завулку запраектавана будаўніцтва дома, з пляцоўкі якога павінны быць ссечаны сем вялікіх тапаляў, вышынёю да 15—17 метраў. І жыхары справядліва абураны гэтым—ну як можна знішчаць такія дрэвы!

Дарэчы, трэба сказаць, што зялёнае ўбранне нашага горада аднастайнае. А чаму б не садзіць садовых дрэў і кустоў? Яны ж прыгажэй за некаторых дэкаратыўных. Прытым, трэба ўлічыць, што каштуюць яны значна танней, чым дэкаратыўныя дрэвы і кусты. Сякі-такі вопыт у гэтай справе ў Мінску ўжо ёсць. Пасаджаныя ў 1957 годзе на вуліцах Маладзёжнай і Арлоўскай садовыя дрэвы цяпер добра ўпрыгожваюць вуліцы. Або зірніце на дзікія яблыні на вуліцы Кірава—якую шырокую, пушыстую крону яны распусцілі.

Мы многа гаворым пра немэтазгоднасць ставіць парканы і агароджы. Але забудоўшчыкі паранейшаму любымі шляхамі ўмудраюцца абгароджваць свае ўчасткі высокімі, пачварнымі парканамі. Шырокае выкарыстанне жывых агароджаў замест любых, нават самых «прыгожых» штакетных, металічных ці жалезабетонных унясе разнастайнасць, узбагаціць інтэр'еры вуліц, кварталаў, двароў. Ну, ад каго адгароджваць, напрыклад, палісаднікі ў квартале на рагу Ленінскага праспекта і Чырвоназорнай вуліцы? Але тут усё ж «закацілі» ўзорыстую чыгунную агароджу, якая цягнецца на многія дзесяткі метраў.

Вось ужо некалькі гадоў «маячыць» пачварная металічная агароджа на Юбілейнай плошчы. Тут выраслі новыя пяціпавярховыя дамы з магазінамі на першых паверхах, пабудаваны цудоўны кінатэатр з дзвюма заламі, будуецца васьміпавярховы дом. Калі ж, нарэшце, прыбяруць гэтую агароджу і замест яе пасадзяць уздоўж мяжы сквера кустарнікі, дэкаратыўныя і пладовыя дрэвы, што толькі ўпрыгожыць плошчу?

Настаў час замяніць старыя агароджы на кустарнікавыя па вуліцах Рэспубліканскай, Апанскага, Нямізе, Астроўскага і іншых. Жывыя агароджы ў сістэме забудовы павінны стаць пераважаючымі і ўвайсці ў агульны генеральны план азелянення горада.

Для абгароджвання дзіцячых устаноў, школ трэба было б забараніць збудаванне суцэльных жалезабетонных і драўляных агародж. Паглядзіце на агароджу дзіцячых устаноў у квартале Чырвоназорнай, па вуліцы Мяснікова, у раёне Арлоўскай і іншых і вы пераканаецеся, як яны непрыгожа выглядаюць. Трэба даць зяляніне прастору, каб яна мела магчымасць расці і каб чыстае паветра распаўсюджвалася па ўсім квартале. Вядома, дзіцячыя ўстановы трэба агароджваць, але агароджваць, напрыклад, металічнай сеткай, умацаванай на жалезабетонных слупах, на азбеставых трубах. Гэтыя пляцёнкі прыгожыя, а ўлетку такая агароджа служыць добрай асновай для зяляніны, якая віецца. Аднак знаходзяцца працiўнікі такіх агародж, яны спасылаюцца на тое, што, маўляў, тут патрэбен метал, у той час, як жалезабетонныя агароджы, як паказалі падлікі, патрабуюць у 1,5—1,7 раза металу больш, чым металічная сетка.

За апошні час у горадзе паявіліся добрыя, сучаснай формы кіёскі і павільёны. Але побач з імі часам яшчэ сустракаюцца і часовыя гандлёвыя збудаванні, якія псуюць выгляд вуліцы. Іх зносяць з аднаго месца, яны паяўляюцца ў іншым, прычым, ставяць іх без узгаднення з гарадскімі архітэктарамі. Неабходна распрацаваць план размяшчэння кіёскаў, павільёнаў з указаннем, дзе і які тып ставіць. Дарэчы, размяшчаць кіёскі ўздоўж тратуараў нязручна. Кіёскі звужваюць праходы, замінаюць руху пешаходаў. Лепш і больш мэтазгодна размяшчаць іх у зялёных палосах уздоўж тратуараў на спецыяльных пляцоўках або на водступах ад чырвоных ліній, як гэта робіцца ў іншых гарадах.

Асобнае месца ў добраўпарадкаванні горада павінны заняць пераходы праз вуліцы, прыпынкі транспарту. На першы погляд, гэта таксама здасца «дробяззю». У сапраўднасці ж, справа ідзе аб бяспецы руху людзей. Участкі пераходаў на праезджай частцы трэба выдзяляць выразнай маркіроўкай, керамічнымі ці металічнымі пліткамі, утопленымі ў асфальт. Празрыстыя стрэлкі-ўказальнікі і шкляныя кнопкі толькі палепшаць арыентацыю пешаходаў у вячэрні і начны час. Час, нарэшце, у Мінску спыніць «малярнічанне» на пераходах. Пара ўстанавіць строга па правілах і прыпынкі гарадскога транспарту — за скрыжаваннем вуліц. Правілы гэтыя ўстаноўлены не выпадкова. Прыпынкі перад скрыжаваннем, як гэта зроблена, напрыклад, на рагу Даўгабродскай і праспекта, затрымліваюць рух тралейбусаў і аўтобусаў. За дзень такіх затрымак набярэцца нямала, яны адбіваюцца на рытмічнасці работы транспарту.

Скрупулёзнасць і акуратнасць ва ўсім — аснова гармоніі і прыгажосці горада. Тут не павінна быць «дробязей». Усё павінна быць падпарадкавана адзінаму імкненню зрабіць горад цудоўным і зручным.

А. КУДРАВІЦКІ,
кандыдат архітэктуры.

ДЗЕ Ж ЭСТЭТЫКА Ў БУДАЎНІЦТВЕ?

Калі бываеш на вялікай будаўнічай пляцоўцы ў Мінску або іншым горадзе Беларусі, адразу заўважаеш непарадак. Больш таго, нават ужо здадзеныя ў эксплуатацыю асобныя жылыя дамы і раёны, часткі буйных мікрараёнаў, прамысловыя пляцоўкі нядобраўпарадкаваны і не маюць выгляду поўнай закончанасці. У чым тут справа? Магчыма, будаўнікам не адпускаюцца каштарысныя асігнаванні на добраўпарадкаванне і прывядзенне былой будаўнічай пляцоўкі ў належны выгляд? Магчыма, гэтыя работы «нявыгадныя» з пункту гледжання выканання плана? Не, гэта не так.

У чым жа тады прычына? Проста будаўнічыя арганізацыі часам раўнадушныя да «дробязей». А «дробязі» гэтыя часта вельмі псуюць настрой жыхарам новых дамоў і мікрараёнаў. Рабочыя і служачыя, што працуюць у новых будынках, павінны іншы раз прабірацца да свайго рабочага месца па накіданых у лужыны цаглінах, абыходзячы кучы смецця, рэшткі часовых збудаванняў. У будаўнікоў ёсць неабходныя сродкі на добраўпарадкаванне і азеляненне тэрыторыі, дзе завершана будаўніцтва. І работы гэтыя нельга назваць нявыгаднымі: яны прадугледжаны каштарысам і лёгка могуць быць выкананы.

Вось новы, «з іголачкі» мікрараён па Волгаградскай вуліцы. Узвышаюцца чатырох-пяціпавярховыя жылыя дамы, будынкі дзіцячых садоў і ясляў, школ, вабяць зрок новыя магазіны і камбінаты бытавога абслугоўвання. Але, нягледзячы на нядрэнны вонкавы выгляд асобных будынкаў, агульны выгляд усяго мікрараёна вымушае жадаць лепшага. І справа нават не ў тым, што будаўніцтва мікрараёна не закончана цалкам —гэта адбудзецца, магчыма, яшчэ праз тры — чатыры гады,— а ў тым, што сёння ў ім нельга знайсці прывабнага, утульнага кутка. Усюды — неўладкаванасць, незакончанасць, засмечанасць, вольная «творчасць» навасёлаў.

У аблічча новага вялікага будаўнічага арганізма не відаць агульнай ідэі і клапатлівай рукі архітэктара ў адносінах да «дробязей»: садовай лаўкі, газона, пешаходнай дарожкі, дзіцячай альтанкі, пляцоўкі для гульняў і г. д. А між тым, усім гэтым жыллёвым дэталям у архітэктурным праекце аддавалася шмат увагі. Але вось справа дайшла да выканання ў натуры праектаў, эскізаў. І або не робіцца нічога з прадугледжанага праектам і каштарысам, або робіцца, але дужа дрэнна і безгустоўна.

Значыць, мала зрабіць добры праект. Трэба яшчэ, каб задуму архітэктара і інжынера ў натуры выконвала ўмелая і дбайная рука. Будынкі павінны спалучацца з іх акружэннем — прыродным або штучна створаным.

Здавалася б, што-што, а вялізная тэрыторыя Акадэміі навук БССР, на якой вырастаюць новыя будынкі інстытутаў, дапаможныя цэхі эксперыментальных лабараторый, павінна быць асабліва ўзорнай, добраўпарадкаванай і знешне прыгожай. Аднак вось ужо на працягу многіх год трэст № 5 (кіраўнік тав. Юркоў), а затым і трэст № 1 (кіраўнік тав. Глезер), будуючы шматпавярховыя дамы інстытутаў акадэміі, мімаходзь засмечваюць усё навокал. Калі прайсці па тэрыторыі (а ў непагадзь гэта даволі складана), на якой размяшчаюцца розныя інстытуты, у тым ліку Інстытут будаўніцтва і архітэктуры, дык вачам адкрываецца вельмі непрывабная карціна. Супраць нашага інстытута рабочыя трэста № 5 пакінулі кучы вапны, друзу, жалезных скрынак і іншы хлам. Усё гэта ляжыць ужо каля сямі гадоў. Кажуць, што гэтая маёмасць лічыцца на балансе трэста. Што ж, тым горш!

Не такой павінна быць тэрыторыя Акадэміі навук Беларускай ССР. Ды і хіба так ужо цяжка яе ўпарадкаваць? Будаўнікі не раз давалі абяцанні, што ўсё «будзе зроблена», — смецце і металічныя канструкцыі будуць вывезены, дарогі будуць упарадкаваны і ямы засыпаны. Аднак зноў прыйшла восень, а змен пакуль што ніякіх не відаць.

Трэба сказаць, што калектывы навуковых інстытутаў ужо неаднаразова праводзілі суботнікі па прыбіранню тэрыторыі. Аднак усе гэтыя добрыя пачынанні насілі выпадковы характар і не дасягнулі мэты. І гэта ў той час, калі Акадэмія навук, маючы свой Батанічны сад, магла б стварыць навакол сваіх будынкаў цудоўны цяністы парк.

Нядаўна мне давялося пабыць у Вільнюсе. Мікрараёны нашых суседзяў больш прыгожыя і, галоўнае, — ахайныя. Добраўпарадкаванню тут аддаецца шмат увагі, ва ўсім адчуваецца рука архітэктара, якога кожны будаўнічы трэст Міністэрства будаўніцтва Літоўскай ССР мае ў сваім штаце.

І ўжо зусім прыемнае ўражанне робіць тэрыторыя мясцовага домабудаўнічага камбіната, што выпускае буйныя панелі для масавага жыллёвага будаўніцтва. Уся вытворчая пляцоўка добраўпарадкавана, дарогі асфальтаваны. Нязвыклым было нам, мінчанам, гэта бачыць і крыху крыўдна за саміх сябе.

Сапраўды шкада, што велізарныя сродкі, якія ўкладваюцца ў нас у горадабудаўніцтва і прыносяць шмат утылітарнай карысці, даюць часта надзвычай мала эстэтычнай асалоды.

У апошні час у газетах і часопісах з'яўляецца ўсё больш артыкулаў аб рашучым павароце ў архітэктуры да прастаты, аб прадметах ужытку, мэбліроўцы і г. д. Аднак усе гэтыя правільныя думкі не так лёгка праводзяцца ў жыццё. Па-ранейшаму жылы мікрараён пазбаўлены архітэктара — спецыяліста па ландшафту, па-ранейшаму ў мэблевых магазінах з'яўляюцца груваcткая мэбля, недарэчныя пазалочаныя карнізы. А кучы смецця як ляжалі, так і ляжаць у мікрараёнах.

Трэба строга патрабаваць з тых кіраўнікоў, у якіх дзяржаўная маёмасць валяецца гадамі, псуючы нашы вуліцы, жылыя раёны, двары, заводскія тэрыторыі.

Наша рэспубліка мае невялікі, але працавіты калектыў архітэктараў і мастакоў. Яны б маглі многае зрабіць. Аднак творчы Саюз архітэктараў Беларусі ўсё яшчэ далёкі ад практыкі будаўніцтва і актыўна не ўмешваецца ў яго справы.

Трэба строга патрабаваць з тых кіраўнікоў, у якіх дзяржаўная маёмасць валяецца гадамі, псуючы нашы вуліцы, жылыя раёны, двары, заводскія тэрыторыі.

Трэба ганарыцца сваім горадам, яго чысцінёй, ахайнасцю. І мінчане ганарацца Ленінскім праспектам. Але не з аднаго праспекта складаецца горад. Гэта трэба памятаць тым, ад каго залежыць прыгажосць горада.

Л. ФЯДЭНКА,
архітэктар, вучоны сакратар Інстытута будаўніцтва і архітэктуры АН БССР.

У МАГІЛЁЎСКІХ МАСТАКОЎ

ВАЧЫМА ВІДАВОЧЦА

Ёсць у экспазіцыях Магілёўскага краязнаўчага музея, прысвечаных барацьбе ў тыле ворага, незвычайныя экспанаты. Пра жыццё і барацьбу народных мсціўцаў яны расказваюць не менш красамоўна, чым радкі дакументаў. Экспанаты гэтыя — малюнкі партызанскага мастака.

З 1941 да 1944 года знаходзіўся З. Шкляр у тыле ворага. І ўсе гэтыя гады ён маляваў.

Не было чаго і думаць у лесе пра фарбы. Затое ў партызан было колькі хочаш трафейных боепрыпасаў. У «пякельнай кухні» мінёры адлівалі для мастака свінцовыя пліткі. На іх ён і рабіў свае гравюры.

«Падрыў чыгункі», «Плавяць тол», «Партызанская друкарня», «Напад на камендатуру», «На заданне», «З Вялікай зямлі» — гэтыя гравюры, зробленыя ў лесе расказвалі пра гераізм і мужнасць «людзей з чыстым сумленнем», перадавалі ў лаканічных вобразах пафас усенароднай барацьбы.

Партызанскі мастак мае цяпер студыю ў цэнтры Магілёва. Са шматпавярховага будынка адкрываецца цудоўны від на горад, яго дамы, заводы. Ці варта здзіўляцца, што ў новых творах Шкляра галоўнае месца заняў індустрыяльны пейзаж, віды горада, які будуецца, пашыраецца, расце ўвачавідкі.

У пасляваенныя гады З. Шкляр стварыў карціны «Абмеркаванне рацыяналізатарскай прапановы», «Магілёўскі трубапракатны», «Новы фасон», «Антэны», «Будаўнічая пляцоўка», «Куток старога Магілёва».

Усе гэтыя карціны ўжо закончаныя. А вось над палатном аб тым, як паплечнік Ул. І. Леніна, зямляк магіляўчан П. Лепяшынскі стварае першую камуну, З. Шкляр толькі пачаў працаваць.

Мастак чытаў сёлета лекцыі ў Клічаўскім раёне, выязджаў у вядомы калгас «Рассвет» да Кірылы Арлоўскага, працаваў над плакатамі па заданню абкома партыі. Сустрэчы з новымі людзьмі, новыя знаёмствы падказалі і новыя цікавыя сюжэты.

ТРЭЦІ ВАРЫЯНТ

З раніцы да позняга вечара Мікалай Федарэнка пісаў мора, сонечны бераг, стракатыя скалы.

— Магіляўчанін, хадзем дамоў, увесь поўдзень з сабой не возьмеш, — жартавалі таварышы.

— Не ўвесь, дык хоць кавалак,— таксама жартам адказаў Федарэнка...

— Як спатрэбіўся мне гэты «кавалак», — кажа ён зараз, успамінаючы дні, праведзеныя ў паўднёвым Доме творчасці.

Мы сядзім у фае абласнога тэатра, дзе наладжана выстаўка маладога мастака. Крымскія эцюды, сонечныя, «цёплыя» вабяць наведвальнікаў. Федарэнка расказвае гісторыю свайго твора і звязанай з ім паездкі. Мікалай Міхайлавіч пачаў тады пісаць карціну «Пуск Чыгірынскай ГЭС». Некалькі разоў ездзіў ён на будоўлю электрастанцыі, рабіў накіды, потым прысутнічаў на ўрачыстым пуску. Кампазіцыя склалася неяк сама сабой: мастак вырашыў адлюстраваць самы ўрачысты момант, калі старшыня камісіі разразае чырвоную істужку. Зроблены адзін эскіз, другі і неўзабаве пачалася праца над палатном.

Адчуванне, што пішацца нешта не тое, прыйшло не адразу. Але чым больш працаваў мастак, тым больш відавочнай рабілася яму недасканаласць задумы. На самой справе, расказвае ён пра пуск электрастанцыі, свята святла і радасці, а фон на карціне сумны, неба шэрае, людзі нейкія будзённыя.

У гэты час Федарэнка даведаўся, што ёсць пуцёўка на поўдзень і ўзрадаваўся. Сядзіш на адным месцы, вось і не працуецца. Відаць трэба распісаць палітру, змяніць асяроддзе.

На поўдні мастак працаваў цэлымі днямі. Аднойчы выпісваючы чарговы эцюд — вострыя шпілі мінарэтаў на фоне сіняга неба, Мікалай Міхайлавіч зразумеў, чаго яму не хапае на тым, вялікім палатне. Занадта цяжкай атрымалася сама станцыя. Трэба будынак зрабіць лёгкім, магчыма, абмежавацца толькі контурам яго.

Цяпер працаваць над эцюдамі стала яшчэ цікавей. Але ўсё часцей мастак лавіў сябе на тым, што думае пра палатно, якое засталося дома.

Ён прыехаў і перапісаў усё нанава. Фарбы зайгралі. Зусім інакш выглядалі цяпер і людзі, і сама станцыя. Але ў адзін цудоўны дзень і гэта перастала задавальняць яго.

І тады прыйшоў трэці варыянт. Трэці, апошні, самы лепшы. Не, тут ужо не мог памагчы поўдзень. Спатрэбілася зноў апынуцца на роднай Магілёўшчыне, там, дзе ён вырас, упершыню надзеў чырвоны гальштук, партызаніў, быў паранены. Час падказаў мастаку гэту ідэю. Не будзе больш ніякіх істужак і камісій. Няхай піянеры з горнамі адкрываюць свята, няхай навакол ззяюць радасныя твары, усмешкі, няхай святло ідзе ад самой станцыі...

Федарэнка, усхваляваны, расказвае пра ўсё гэта, седзячы са мной на невялікай тэатральнай канапцы. Самае цікавае ў яго апавяданні тое, што апошняга, трэцяга варыянта яшчэ няма, ён — толькі ў галаве мастака, ды на двух кавалках паперы з блакнота.

Наперадзе вялікая праца.

ДАРОГІ РОДНАГА КРАЮ

Любуш, Межыседкі, Лотва, маляўнічыя ваколіцы Магілёва—вось месцы, дзе гэтым летам хадзіў са сваім эцюднікам пейзажыст Мікалай Аляксееў.

Лірык па характары даравання, Аляксееў у кожным кутку знаходзіць непаўторныя па сваёй прыгажосці сюжэты. Яго «Новы мост», «Любуш», «Родная даль», «Дарога», «У парку», «Кацярок», «Разгрузка баржы» — натхнёныя песні пра Магілёўшчыну, пра беларускае Прыдняпроўе.

За лета Аляксееў напісаў каля 50 карцін і эцюдаў. Мастак выступаў з лекцыямі перад студэнтамі Магілёўскага педінстытута і вучонымі сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках, вёў заняткі ва універсітэце культуры.

У ТВОРЧАЙ САДРУЖНАСЦІ

Больш двух гадоў працуюць разам мастакі Эраст Карповіч і Ігар Моніч. Розных па ўзросту людзей зблізіла агульнасць поглядаў і мастацкіх прынцыпаў. У творчай садружнасці мастакі працуюць над палатном, прысвечаным нашаму сучасніку. Муляр узняўся на рыштаванні і застыў, залюбаваўся справаю сваіх рук. Такая тэма карціны.

Абодва мастакі пішуць яшчэ і кожны сам сабе. «Паўночны Урал. Чум» — так назваў сваю карціну Э. Карповіч, які яшчэ ў 1939 годзе пабываў з экспедыцыяй на паўночным усходзе краіны. І. Моніч прысвяціў чарговую работу будаўніцтву моста цераз Днепр.

ГЕРАІЧНАЕ

Адну са сваіх гравюр Аркадзь Кандрусевіч назваў «Янка-бунтар». Аднавяскоўец дзед Даніла аднойчы расказаў мастаку легенду пра Янку-бунтара, які жывым быў спалены панскімі гайдукамі на вогнішчы. «Устаў дзед Даніла, — успамінаў потым мастак, — вецер раскідаў яго сівыя валасы, прамень заходзячага сонца ўпаў на ўсеяны зморшчынамі твар, і мне на хвіліну здалося, што бунтар Янка і дзед Даніла—адна і тая ж асоба, адзін чалавек. Абодва гераічныя вобразы захацелася перадаць у партрэце».

... Даўно няма ў жывых земляка мастака. Закатавалі дзеда Данілу гітлераўцы. Але героі не паміраюць. У новай гравюры Кандрусевіча, прысвечанай партызану Андрэю Шубадзёраву, мы ўгадваем рысы і легендарнага Янкі і дзеда Данілы. Пераемнасць традыцый асабліва праявілася ў раскрыцці ўнутранага свету адлюстроўваемай асобы, падкрэсліванні гераічных вытокаў характару.

Эпічнасць уласціва і іншым партрэтам, створаным Кандрусевічам за апошні час. Гэта перш за ўсё работы «Ул. І. Ленін», «Тарас Шаўчэнка», «Мастак М. М. Ге».

Зараз графік працуе над серыяй пейзажаў, прысвечаных роднаму гораду. Зроблены першыя эскізы

М. МАРЦІНКОЎСКІ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

Пісьменнік і час

ГАЛОЎНАЕ — ЧАЛАВЕК

Іван НАВУМЕНКА

У гэтыя дні імклівага абнаўлення жыцця кожны з нас задумваецца над пытаннем аб шляхах далейшага развіцця літаратуры. Спрачацца не прыходзіцца — карэнні і вытокі літаратуры ў жыцці, літаратура — яго люстра, яго сумленне, яго прысуд і яго ідэалы. Не бачачы перад сабой гэтых задач, мабыць, не варта садзіцца пісаць. Кніга заклікана весці чытача наперад, гаварыць яму самае галоўнае аб жыцці, аб яго вартасцях і сэнсе, адкрываць перад ім новыя далягляды, узбагачаць яго духоўна. Нездарма лепшых нашых пісьменнікаў мы называем настаўнікамі жыцця. Кніга, разлічаная на тое, каб толькі даць адпачыць чытачу, адвесці яго ўвагу ад галоўнага, расказаць яму прыгожую небыліцу, трошкі паказытаць нервы — абоз літаратуры. Такіх кніг было шмат ва ўсе часы, і яны гэтак жа хутка забыліся, як і нарадзіліся.

Ёсць выказванне — пісаць крывёю сэрца. Калі ў творы перад намі найглыбейшыя перакананні пісьменніка, вынашанае і выпакутаванае яго сэрцам, сагрэтае і асветленае яго непаўторным талентам, такі твор хутка знаходзіць дарогу да душы чытача і доўга не забываецца. Але твор такі можа ўзнікнуць толькі ў выніку глыбокага ведання і разумення пісьменнікам народнага жыцця, шчырай зацікаўленасці гэтым жыццём, імкненнем сеяць прыгожае і добрае. Ніхто не вымераў сілы ўлады мастацтва над жыццём, улады прыгожага і добрага, але кожны адчувае, што ўлада гэтая — магутная. Інакш мы даўно забылі б пра Эсхіла і Сафокла, Дантэ і Сервантэса, Шэкспіра і Гётэ, Пушкіна і Талстога.

Наша літаратура, апрача задач пазнавальных, у большай чым калі-небудзь ступені мае задачы выхаваўчыя. Будуецца новы свет, ідэалы якога — Роўнасць, Свабода, Брацтва, Праца. Яшчэ ніколі ў гісторыі чалавецтва грамадства не ставіла перад сабой такіх **усвядомленых** задач, не канцэнтравала дзеля іх ажыццяўлення **ўсвядомленую** энергію. Наша літаратура заклікана развіваць у сваім чалавеку найлепшыя якасці будаўніка гэтага новага жыцця, выхоўваць яго светапогляд, маральны свет, эстэтычныя густы. І сёння правільныя словы, сказаныя ў вядомым партыйным дакуменце, словы аб тым, што кожная добрая кніга роўна па значэнню выйгранай бітве або новазбудаванаму заводу, а таксама тая думка, што мы не выйгралі б Айчыннай вайны, каб не выхавалі пакаленні савецкіх людзей у духу адданасці Радзіме і Савецкай уладзе. Я адчуваю, што паўтараю агульнавядомыя ісціны, але ёсць жа ісціны, значэнне якіх непераходзячае.

Жыццятворны «вецер веку» падуў у парусы літаратуры пасля XX з'езда партыі. Якая б ні была горкая праўда, сказаная на з'ездзе аб многіх гадах папярэдняга жыцця, але яна зрэшты ўмацавала веру ў веліч ідэалаў Кастрычніка і камунізма. Менавіта пасля дваццатага з'езда пачала нараджацца тая творчая атмасфера, дзякуючы якой узніклі дзесяткі выдатных літаратурных твораў.

У часы панавання культу асобы Сталіна назіраўся пэўны працэс дэгуманізацыі літаратуры. Вядомыя словы аб «калёсіках» і «вінціках» могуць быць пацвярджэннем сказанаму. Мы памятаем ленінскія словы аб тым, што кухарка павінна навучыцца кіраваць дзяржавай, а тут, бачыце, «калёсікі» і «вінцікі», якім упадабляўся просты чалавек. Я не хачу гэтым сказаць, што ўсё ў перадваеннай ці пасляваеннай літаратуры дрэннае, няшчырае, непраўдзівае, бо заразілася культам асобы. У асноўнай сваёй плыні літаратура праўдзіва малявала вялікія зрухі ў жыцці народа. Менавіта ў 30-я гады разгарнулася творчасць Кузьмы Чорнага-раманіста, а беларуская паэзія зрабіла паварот да жывога чалавека, да свету яго думак і пачуццяў.

Мы маем цяпер проста лепшы зрок і таму бачым, што некаторыя творы, праўда, у тыя часы пісаліся з кан'юнктурных меркаванняў, а то і проста паводле шчырага, хоць і памылковага перакангання, што так і трэба пісаць.

Заканчваючы ў свой час універсітэт, я пісаў дыпломную работу аб рамане В. Ажаева «Далёка ад Масквы». Раман мне вельмі падабаўся пісьменніцкім адчуваннем сувязі асобнага чалавека з ходам грамадскага жыцця, гісторыі, падабаліся па-чалавечаму намаляваныя вобразы кіраўнікоў будоўлі Батманава і Берыдзе. Я і цяпер лічу раман В. Ажаева добрым творам. І не буду таіцца, што толькі ў апошні час заўважыў, што простым людзям у рамане пашанцавала не вельмі. Пра галоўнага з «простых» землякопа Зяцькова пісьменнік здолеў сказаць толькі тое, што ён... вынайшаў, каб лепей было выкідваць грунт, выгнуты тронак для рыдлёўкі. Крыўдна і за такога «героя», і за аўтара!

Не ведаю, можа, я памыляюся, але мне здаецца, што ў спрэчках, якія разгарнуліся вакол пытання аб пошуках новага стылю, чуецца і водгалас далёкіх дваццатых гадоў. Колькі тады крычалі аб «рытме эпохі», наскаквалі на Купалу і асабліва на Коласа, як на пісьменніка, які цалкам устарэў і дапявае апошнія «нашаніўскія» песні.

Было ў гэтых крыках многа шчырай зацікаўленасці, але, мабыць, яшчэ больш было самага звычайнага літаратурнага кар'ерызму, які, на жаль, не перавёўся і да нашых дзён і мае самае разнастайнае аблічча.

Я згодзен з думкамі Міхася Стральцова, выказанымі ў дыскусіі, і зусім не супраць сродкаў выразнай, экспрэсіўнай прозы, якая, не губляючы сваёй «жалезнай плыні», пранікнення ў глыбінныя пласты чалавечай псіхалогіі, бярэ, тым не менш, на ўзбраенне паэтычныя сродкі, выракаецца нуднага апісальніцтва. Так, рытм часу ёсць, ён існуе: сёння чалавек, як ніколі раней, адчувае злітнасць, з'яднанасць свайго лёсу з тымі бурамі і віхурамі, якія веюць над планетай. Мне не раз даводзілася назіраць звычайных калгасных дзядзькоў, якія, седзячы на прызбе і па-старамоднаму пыхкаючы цыгаркамі, скручанымі з тых самых газет, якія яны нядаўна прачыталі, разважаюць пра самыя высокія пытанні ўнутранай і міжнароднай палітыкі. І не па-дылетанцку разважаюць, а з непаўторнай народнай здагадлівасцю, «хітрынкай», могучы сяму-таму павучыць нават якога-небудзь недалёкага лектара, што, як з мяшка, сыпле завучанымі цытатамі.

Але ў плане сказанага пошукі стылю як самамэта ўяўляюцца мне справай надуманай, вынікам неглыбокага разумення сапраўдных патрэб літаратуры. Быў некалі паэт Міхайла Грамыка, які, відаць, не маючы глыбокіх назіранняў над жыццём, вырашыў, тым не менш, здзівіць люд формай сваіх твораў. І паэму напісаў і надрукаваў пад назвай «Гвалт над формай». Але паэму гэтую памятаюць толькі, мабыць, старэйшыя па ўзросту пісьменнікі ці тыя з моладзі, хто займаецца гісторыяй літаратуры.

Мне здаецца, што сённяшні этап нашай літаратуры, які пачаўся пасля дваццатага з'езда,

РОЗДУМ
МЕРКАВАННІ
ПАЛЕМІКА

вызначаецца **пашырэннем і паглыбленнем паказу народнага жыцця, паказу духоўнага багацця асобы ў яе многагалучных, непарыўных сувязях з грамадствам, з калектывам.** Літаратура ў значна большай ступені ідзе сёння ад усведамлення той ісціны, што чалавек у сацыялістычным грамадстве — самая вялікая каштоўнасць, што **так званы просты** чалавек — не вінцік, не бяздушны механізм, а дзеяч, стваральнік усяго цудоўнага, што ёсць на зямлі. Сёння мы сустракаем «у штыхі» ўсялякі вобраз-схему, створаны па спрошчаных рэцэптах нарматыўнай крытыкі, якая «адна» ведала, якім павінен быць гэты вобраз у мастацкім творы.

Але скажыце, ці не падобна патрабаванне новага стылю **безадносна** да тэмы, праблемы, сутнасці характару твора на памятныя вокрыкі нарматыўнай крытыкі? Для мяне асабіста абстрактна ўзяты «новы стыль» гучыць гэтак жа, як вядомае выслоўе: «темна вода во облацех». Гучанне, інтанацыю, падтэкст шматпланавасць плыняў у творы дае яму духоўны змест героя, убачаны і адчуты пісьменнікам. Нявопытныя настаўнікі, тлумачачы мастацкія асаблівасці твора, яшчэ і сёння карыстаюцца выразамі «пісьменнік ужывае тропы», «насычае верш эпітэтамі», «карыстаецца метафарамі» і г. д. Можна падумаць, што гэтыя тропы, метафары, эпітэты назапашаны пісьменнікам і стаяць у яго на паліцы ў глячках, а аўтар, па меры патрэбы, бярэ іх і сыпле ў твор.

Вобразныя сродкі залежаць ад мастацкага бачання пісьменнікам жыцця, ад дыяпазону яго мыслення і яшчэ ад самога таго жыццёвага матэрыялу, які ў дадзены момант пад рукамі ў пісьменніка. Наўрад ці можна напісаць пра маскоўскае метро тым самым стылем, што і апавяданне пра ціхую, загубленую сярод балот палескую вёсачку: **неадпаведнасць** вобразных **сродкаў і прадмета** паказу адразу кінецца ў вочы.

Мне здаецца, сёння ў першую чаргу мы павінны гаварыць не аб пошуках новага стылю, які нібы з'явіцца бальзамам, панацэяй ад усіх хвароб, а проста **аб глыбейшым,** больш удумлівым **пранікненні ва ўсе пласты** сённяшняга **жыцця.**

Гэта праўда, што сёння жыццё кардынальна змянілася і не можа вымярацца нават меркамі саракавых гадоў. Светаадчуванне вясковай дзяўчыны, якая закончыла дзесяцігодку, зусім не тое, што ў яе таварышкі-равесніцы, якая скончыла толькі пачатковую школу. Многія заводскія рабочыя па свайму духоўнаму ўзроўню і запатрабаваннях набліжаюцца да інтэлігентаў (я маю на ўвазе інтэлігентнасць сапраўдную, а не ўяўную, калі, скажам, нават у настаўніка сярэдняй школы ці раённага кіраўніка мастацкія густы на самым прымітыўным ўзроўні).

Мне здаецца, што наша літаратура **пакуль што** пэўным чынам **кансерватыўная** ў адносінах да ўсіх гэтых перамен. Яе мастацкае мысленне, светабачанне не вырваліся яшчэ да канца з кола сялянскага светабачання і адпаведнай яму вобразнасці. Карацей кажучы, літаратура наша яшчэ вельмі **мала урбаністычная.** Гэта датычыць не толькі старэйшых пісьменнікаў, а і маладзейшых. Значыць, задача не ў тым, каб вышукаць нейкі новы стыль, а ў тым, каб **узняцца на ўзровень** адчуванняў сённяшняга, па-сапраўднаму адукаванага чалавека, і не губляючы таго добрага, што ў нас ёсць, — а менавіта добрага гумару, сакавітага беларускага слова, яго ёмістай вобразнасці — па-мастацку перадаць **багацце** духоўнага свету нашага **сучасніка.**

Сапраўды, можна паставіць пытанне: ці ёсць у нас добрыя творы аб рабочых, студэнцкім жыцці, аб людзях тых прафесій, якія сталі сёння масавымі — аб інжынерах, урачах, вынаходніках, навуковых работніках? Можна весці гаворку і ў іншым плане: **ва ўсім,** аб чым бы пісьменнік ні пісаў, можа адчувацца ўзровень інтэлектуальнай культуры нашага сучасніка.

Пафас любві, павагі да чалавека, тая жыватворная праметэева іскра, якая ва ўсе вякі давала вялікі гуманістычны сэнс творам літаратуры,— гэты пафас з'яўляецца зместам і нашай сённяшняй літаратуры. Савецкай літаратуры ў яе лепшых здабытках заўсёды былі дарагімі чалавек, свет яго імкненняў і пачуццяў. Мне здаецца, што разуменне гуманістычнага зместу ў нашай сённяшняй літаратуры пашыраецца і паглыбляецца. Сёння ў кнігах нашых пісьменнікаў усё больш выразна гучыць тэма **ўзаемных абавязкаў** чалавечай асобы перад калектывам, грамадствам і грамадства, калектыву перад чалавечай асобай. Ленінскія словы аб тым, што новая літаратура будзе кіравацца спачуваннем справе ўсіх працоўных, якія складаюць яе красу і будучыню, набываюць у нашы дні ўсё большы сэнс.

І вялікі поспех новага рамана Івана Мележа «Людзі на балоце» або аповесцей Васіля Быкава тлумачыцца, на маю думку, не нейкім новым стылем гэтых твораў, а добрай увагай да чалавека, да жывога свету яго думак і пачуццяў. На ўзорах творчасці І. Мележа і В. Быкава можна гаварыць аб **пашырэнні гуманістычнага зместу** беларускай літаратуры апошніх год. Гэтая рыса, як мне здаецца, куды больш каштоўная і вартая ўвагі нашай крытыкі, чым даследаванне фармальных асаблівасцей, якія зусім розныя ў кнігах гэтых мастакоў слова.

Тэарэтыкі літаратуры ў сваіх дыскусіях ставяць сёння пытанне аб пэўным змяншэнні класавага і ўзрастанні агульначалавечага пачатку ў нашым разуменні гуманізму. Інакш не можа і быць, калі партыя напісала на сваім сцягу: «Чалавек чалавеку друг, таварыш і брат».

XXII з'езд партыі яшчэ раз пацвердзіў, што пісьменніку, каб намаляваць героя нашых дзён, зусім няма патрэбы заглядваць толькі ў тыя хаты і кватэры, якія славяцца сваім дабрабытам, бачыць толькі ідэальнае ў жыцці. Дарога да камунізма — не гладкая і ўкатаная, яна ідзе і праз цяжкія, крутыя перавалы, праз напружанне фізічных і духоўных сіл, праз драматычныя і, часам, трагічныя канфлікты.

Вядома, ідэалам нашай літаратуры, як і жыцця, можа быць мужны чалавек, чалавек з жыццесцвярджальным светаадчуваннем, чалавек, які верыць душой у стваральныя сілы грамадства, у паступальны, прагрэсіўны крок гісторыі. Гэта, вядома, не выключае таго, што ў нашых творах могуць быць і інтанацыі смутку, тугі.

Разнастайнасць пачуццяў нашага сучасніка, вядома, — не эклектыка, не хрысціянскае ўсёдараванне, хоць менавіта цяпер мы ставім пытанне аб тым, ці можам выкінуць з нашага разумення гуманізму такія паняцці, як дабрата, спагадлівасць, спачуванне. У народзе гавораць пра мужа, які добра адносіцца да сваёй жонкі: «Ён жалее яе, шкадуе». «Жалее, шкадуе» тут, як бачым, сінонімы слоў— любіць, паважае.

Некалі М. Горкі вуснамі аднаго са сваіх герояў заявіў: «Трэба паважаць чалавека, а не прыніжаць яго жаласцю». Але тады, мабыць, гутарка ішла пра філантропію прадстаўніка пануючага класа, які, даючы бяднейшаму медны пятак, тым самым зневажаў яго чалавечую годнасць. У наш час, мне здаецца, мы можам і пашкадаваць і пасумаваць над лёсам таварыша па барацьбе, які падламіўся ў дарозе ці трапіў у трагічныя абставіны. Значыць, гутарка ідзе сёння — і я лічу гэта галоўным — **аб пашырэнні гуманістычнага зместу** нашай літаратуры.

Гэта праўда, што навейшыя адкрыцці навукі, у прыватнасці фізікі, уплываюць на наша светаадчуванне і, у канечным рахунку, на стыль мастацкага твора. Але ў спрэчцы «фізікаў» і «лірыкаў» я без хістанняў стану на бок «лірыкаў». Некаторыя «фізікі» сцвярджаюць, напрыклад, што не бачаць істотнай розніцы паміж кібернетычнай сістэмай і чалавекам. Чалавек, маўляў, таксама кібернетычная сістэма, і ўсе праявы яго інтэлекту, духоўнага жыцця можна мадуляваць, перадаць сігналам. Ёсць жа шахматная машына, якая іграе не горш, а нават лепш за вядомых шахматыстаў, ёсць машыны, якія «пішуць» музыку і вершы.

Наконт музыкі і вершаў не ведаю, а з тым, што электронныя лічыльныя машыны могуць замяніць, аблегчыць працу соцень тысяч бухгалтараў і рахункаводаў, згадзіцца можна. Але ў той жа час самы некваліфікаваны бухгалтар заўсёды будзе непараўнальна вышэй за самую складаную машыну, няхай сабе нават зробленую са штучнага бялка і плазмы. Бо бухгалтар — чалавек, а праявы, магчымасці чалавечага розуму практычна бясконцыя, канчаткова не выяўлены і ніколі не могуць быць выяўлены канчаткова. «Чалавек—гэта цэлы сусвет»,—любіў гаварыць Кузьма Чорны. Чалавека можна параўнаць з абсалютнай ісцінай, шлях да пазнання якой практычна бясконцы.

Вядома, там, дзе прыходзіцца параўноўваць чалавека з машынай, асабліва змястоўнай гаворкі ні пра гуманізм, ні пра стыль пісьменніка быць не можа. Бо ці не маем мы тут своеасаблівай варыяцыі на тэмы «калёсікаў» і «вінцікаў»?

Заканчваючы гаворку пра суадносіны стылю і гуманізму, стылю і часу, мне хочацца яшчэ раз сказаць, што мастацкі стыль не нешта застыглае, нерухомае. Стыль — гэта поўная, найбольш **гарманічная адпаведнасць** тэм, ідэй, праблем, характараў, якія пісьменнік шукае і знаходзіць у жыцці, тыя **непаўторныя,** звязаныя з асаблівасцямі пісьменніцкага таленту **мастацкія сродкі,** якія надаюць **непаўторную форму** ўбачанаму, перажытаму і передуманаму.

Г. Паплаўскі. «Дзяўчына ля акна». З рэспубліканскай мастацкай выстаўкі 1962 года.

Фельетон

Пяць параграфаў дабрачыннасці

Нядаўна мне давялося пазнаёміцца з абавязацельствамі кафедры аднаго інстытута да 45-й гадавіны Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Сярод гэтых абавязацельстваў я знайшоў такія: праводзіць заняткі на высокім ідэйна-палітычным і навуковым узроўні; у лекцыях адлюстроўваць дасягненні навукі і тэхнікі; забяспечыць выкананне ў тэрмін вучэбна-метадычных дапаможнікаў, прадугледжаных планам; актыўна і ў тэрмін выконваць план навуковых работ на высокім ўзроўні і г. д.

Раптам мне стукнула ў галаву. Як даўно я хаджу міма славы і да гэтага часу не скарыстаў магчымасці праславіцца. Я ж амаль 17 гадоў працую ў інстытуце і ні разу не сарваў заняткаў. Я яшчэ ні разу не пабываў у выцвярэзніку і нават не магу сабе ўявіць яго інтэр'ер. Зрыўшчыкаў і п'яніц крытыкуюць, дакараюць, а мяне з маёй дабрачыннасцю нават не заўважаюць. А калі б я ўзяў абавязацельства не зрываць, не п'янстваваць, не ламаць зялёных насаджэнняў і ўвогуле не парушаць, дык потым, калі б пры праверцы выканання абавязацельстваў высветлілася, што я так рабіў, як абяцаў, мяне чакала б усеагульнае ўсхваленне і ўшанаванне.

Не баючыся ні хвіліны, я ўзяў чысты аркуш паперы і пачаў пісаць: «У сувязі з надыходзячым 1963 годам (пятым годам сямігодкі) я на цэлы год абавязваюся: 1) не зрываць заняткаў, не спазняцца, не выходзіць з лекцый да званка; 2) чытаць па магчымасці добрыя, а не дрэнныя лекцыі; 3) выконваць ускладзеныя на мяне планам метадычныя работы па магчымасці ў тэрмін; 4) весці навуковую работу, выбіраючы больш або менш актуальную тэму, і ў тэрмін па магчымасці яе выконваць, ва ўсякім разе рабіць справаздачу на пэўнай колькасці старонак; 5) выконваць усе іншыя абавязкі, якія ўскладаюцца на мяне як навуковага работніка (наведваць пасяджэнні кафедры, з'яўляцца да кіраўнікоў, калі яны мяне выклікаюць і г. д.), улічваючы, што дзяржава плаціць мне акуратна заработную плату».

Апошняе я выкрасліў. Далей ад граху! А то правяральшчыкі скажуць, што калі атрымліваеш зарплату, дык павінен даць работу і не выхваляцца гэтым.

Далей я падумаў пра грамадскую працу і запісаў: «акуратна плаціць членскія ўзносы ў прафсаюз, ДТСААФ і Чырвоны крыж, акуратна хадзіць на сходы, дзе яўка абавязковая, і па магчымасці на іншыя сходы».

Скончыўшы са службовымі і грамадскімі абавязацельствамі, я перайшоў да бытавых: «1) не з'яўляцца на працу ў п'яным выглядзе (я выкрасліў словы «на працу» і напісаў «на тэрыторыю інстытута», бо гэта ўсё ж больш жорсткае абавязацельства); 2) на тэрыторыі інстытута не гаварыць брыдкіх слоў, не раскідаць смецця, а карыстацца урнамі; 3) не быць падхалімам». (Апошняе выкінуў — апроч таго, што гэтае абавязацельства цяжкае, яго яшчэ цяжка і праверыць: кожнае ветлівае слова ў адрас начальства могуць прыняць за падхалімаж, а скептычныя адносіны могуць палічыць за грубасць).

Тут я падумаў, што трэба даць нешта арыгінальнае і напісаў: «Забяспечыць высокую паспяховасць студэнтаў». Памеркаваўшы трохі, я адмовіўся ад такой фармуліроўкі, бо гэта залежыць не ад аднаго мяне, а і ад студэнтаў. Таму пасля доўгага роздуму я сфармуляваў наступнае абавязацельства: «ставіць студэнтам толькі пяцёркі і чацвёркі, а не тройкі і двойкі».

Перачытаўшы лісток з абавязацельствамі, я быццам на крылах паімчаўся на нашу кафедру і запрасіў сваіх калег калектыўна падпісаць гэты дакумент. Але таварышы як аблілі мяне халоднай вадой. Яны мне нагадалі, што ў навучальных установах не можа быць спаборніцтва, што браць на сябе абавязацельствы выконваць тое, што табе трэба рабіць па абавязку службы, недарэчна. Паступаючы на работу, ты ўжо гэтыя абавязацельствы ўзяў на сябе і не толькі на 1963 год, але — на заўсёды. Што датычыць апошняга пункта — «ставіць толькі пяцёркі і чацвёркі»,— дык яны намякнулі мне, што хоць некаторыя навуковыя работнікі так робяць, але яны вельмі сціплыя і не хочуць пра гэта гаварыць уголас, пазбягаючы самарэкламы.

Так мае супрацоўнікі душаць ініцыятыву. Я звяртаюся да рэдакцыі з просьбай растлумачыць мне, хто з нас мае рацыю: я ці астатнія члены кафедры!

А як бы мне хацелася быць наватарам!

З павагаю

Я. РАКАЎ,
прафесар Мінскага політэхнічнага інстытута.

ДА ЮБІЛЕЮ К. С. СТАНІСЛАЎСКАГА

17 студзеня 1963 года спаўняецца сто год з дня нараджэння выдатнага рускага рэжысёра, акцёра і тэарэтыка тэатральнага мастацтва К. С. Станіслаўскага. Беларуская тэатральная грамадскасць рыхтуецца шырока адзначыць гэты юбілей. Акцёры, навуковыя работнікі Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР, выкладчыкі і студэнты тэатральна-мастацкага інстытута прымуць удзел у рэспубліканскай творчай канферэнцыі. У прафесіянальных і народных тэатрах рэспублікі з дакладамі і лекцыямі пра К. С. Станіслаўскага выступяць тэатразнаўцы. У тэатрах рэспублікі будуць экспанавацца фотавыстаўкі, прысвечаныя творчай дзейнасці К. С. Станіслаўскага.

У Магілёве адбылося Свята кнігі, у якім прынялі ўдзел пісьменнікі І. Мележ, К. Кірэенка, М. Гарулёў, П. Шасцерыкоў, А. Пысін, В. Матэвушаў. Пісьменнікі сустракаліся з рабочымі завода штучнага валакна. Студэнты пединстытута на канферэнцыі чытачоў абмеркавалі раман І. Мележа «Людзі на балоце». На нашым здымку — І. Мележ сярод моладзі Магілёва.

Уладзімір МЕХАЎ

ПЛАН ВЯЛІКАЙ ПОМСТЫ

АПАВЯДАННЕ

1.

Ён націснуў на кнопку званка і сэрца яго мацней затахкала...

Колькі разоў уяўляў ён гэтае імгненне! Колькі разоў маляваў сабе, як пазвоніць у гэтыя дзверы і з кепікамі скажа таму, хто адчыніць: «Будзем знаёмы, мяне завуць Андрэй Чумакоў!..»

За дзвярыма пачуліся крокі. Зараз... Зараз... Божа, які ж у яго старамодны, брыдкі, пашарпаны чамаданчык! І як ён не надумаўся на тыдзень папрасіць у Пецькі Ермалкевіча яго стыльны руксак! Пецька, вядома, не адмовіў бы!..

Піжон, чаго гэта ты раптам — як дзеўка перастарэлая перад агледзінамі! Забыўся, да каго ідзеш?.. Забыўся, што аж шэсць гадоў выбіраў для гэтага моманту самыя здзеклівыя словы і інтанацыі?

Пахмура ссунуўшы выцвілыя кусцістыя бровы, ён праводзіць пецярнёй па валасах і напускае на лоб раскудлачаную чупрыну. Хвіліну думае. і расшпіляе гузікі тэніскі. Зараз расчыняцца дзверы, і ён скажа...

Але перш, чым расчыніцца дзвярам, чуецца жаночы голас:

— Хто?

— Прабачце (адкуль, чаму — прабачце!), тут жыве (божа, ён жа рыхтаваўся гаварыць зусім не гэта!) Андрэй Барысавіч Чумакоў (і што за салодзенькі тон, нібы ў чым вінаваты! Цьфу, якая брыдота!)?

Пстрыкнуў французскі замок, і вось ужо на яго дапытліва глядзіць цёмнавокая жанчына з прыемным, трошкі скулаватым і паўнаватым тварам.

— Вам яго самога?.. Вы... — яна недагаворвае. Цень трывогі мільгае ў яе вачах.

— Мяне завуць... Андрэй Чумакоў... (Чаму так таропка? Чаму асіплым і зноў нібы вінаватым голасам?)

Жанчына бянтэжыцца. Смуглявыя шчокі і яркія вусны яе бялеюць. Гэта падобна ўжо на тое, што жыло ў яго ўяўленні доўгія шэсць гадоў. Чаму ж ён не адчувае злоснай задаволенасці? Чаму зашпільвае непаслухмянымі пальцамі гузікі, якія хвіліну назад знарок расшпіліў?

Але яшчэ момант і кроў зноў — нават мацней, чым ён спадзяваўся,— прылівае да твару жанчыны.

— Бог мой, ды я ж вас адразу пазнала! Вочы... Такія самыя вочы! Чаго ж вы стаіцё? Заходзьце! Андрэйка! Андрэй!..

Гэта не да яго. Гэта — да гаспадара кватэры.

А ён — ён намагаецца ўспомніць, якія словы павінен сказаць далей згодна плану, што распрацоўваўся шэсць гадоў. Здаецца, такія: «Нічога жывяце, рэспектабельна!» Толькі ж прыхожая якраз не рэспектабельная. Самая звычайная. Нават трошкі занядбаная. Мама ўжо дзесяць разоў прывяла б маляроў, калі б дома ў калідоры так пацямнела столь.

Трэба было ўзяць усё-такі Пецькаў руксак. І валасы навошта распатлаў? Блазенства, піжонства звычайнае — вось што гэта такое!

А сэрца ўжо не тахкае. Цяжкім каменем спынілася ў грудзях. Зараз... Зараз...

Пярун не грымнуў. Зямля не захісталася. Самым звычайным чынам з ваннай выйшаў чалавек у сінім трэнінгу і, выціраючы анучкай рукі, запытаў:

— Што тут? Зноў які-небудзь Светчын фокус?

— Калі б не патураў — не было б і фокусаў!.. Госць да цябе прыехаў... З Мінска...

Апошнія словы вымаўляюцца, як адзначыў бы Пецька Ермалкевіч, з падтэкстам.

Пярун не грымнуў. Зямля не захісталася. Але факт, што чалавек у трэнінгу на колькі секунд таксама збянтэжыўся. Недарэчна і смешна ў апушчанай руцэ павісла анучка. Глыбокія залысіны пачырванелі.

Дзіўна, але ў твары яго зусім не многа, нават мала падабенства да твару, так знаёмага Андрэю па франтавых матчыных фотаздымках. Па фотаздымках, на якіх старанна закрэслены надпісы. Малы, ён спытаўся неяк у маці, хто і чаму зрабіў гэта. Яна сказала, што закрэсліла сама, бо афіцэр, які падараваў ёй фатаграфіі, аказаўся кепскім чалавекам. Яго незадаволіў скупы адказ. Ён пачаў дапытвацца, кім іменна аказаўся гэты бялявы капітан са мноствам ордэнаў — баязліўцам, здраднікам? І як жа баязлівец атрымаў так многа ўзнагарод? Маці раззлавалася і сказала, каб ён не дакучаў ёй роспытамі.

Праз тры ці чатыры гады Андрэй зразумеў, чаму яго роспыты злавалі маці. Зразумеў, бо даведаўся, кім яму даводзіцца бялявы капітан.

Пастарэлі, здалі, Андрэй Барысавіч! Нічога і блізкага не засталося ад натапыранай капітанскай чупрыны. І маршчын такіх глыбокіх на шчоках і ілбе няма ў вас на матчыных фатаграфіях. І чаму ў вас жаўтаватыя бялкі? Пецька Ермалкевіч гаворыць, што такія бялкі бываюць пры хваробе печані...

Ён стаіць усё яшчэ ля парога, не паставіўшы на'т на падлогу чамаданчык. Ён баіцца, каб чалавек у трэнінгу не надумаўся раптам цалавацца. І ўсміхаецца з палёгкай, калі той, нарэшце, мармыча:

— Чаго ж вы... чаго ж ты нават не папярэдзіў? Пісьмом ці тэлеграмай?

Здаецца, пацалункі адкладаюцца!

2.

Ён ляжыць у ванне. Ляжыць з асалодай. Што ні кажы, а на вуліцы жнівень. Ды яшчэ жнівень маскоўскі— дваццаць восем градусаў у цяню. Ванна яму падабаецца — вялізная, можна выпрастаць ногі. Нават калі маеш амаль сто дзевяноста сантыметраў росту.

Ён ляжыць і прыглядаецца да рэчаў. Рэчы — гэта характар гаспадароў. Пецька Ермалкевіч мабыць уздыхнуў бы ўжо з зайздрасцю, убачыўшы мудрагелістыя футаралчыкі для зубных шчотак. Пецька — піжон. Тыдзень есці не будзе, а бразготку ўпадабаную купіць. А вось па ім, па Андрэю, сувенірна-ювелірна-галантарэйную прамысловасць можна зусім прыкрываць. Хоць ён і разумее, што гэтыя футаралчыкі, напрыклад, — вельмі сімпатычныя. Мусіць, аднекуль з-за мяжы. Ён жа часта выязджае за мяжу, гэты Андрэй Барысавіч. Чырвоны футаралчык, пэўна, ягоны, белы — Ларысы Фёдараўны, жонкі, а самы стыльны, з блакітным вечкам — вядома, дачушкі-пястушкі Светкі.

Паспрабаваў уявіць гэтую самую Светку. Перад вачыма паўстала нешта капрызнае, натурыстае. Мабыць таму, што ў вушах яшчэ стаяла: «Зноў які-небудзь Светчын фокус?».

У ваннай трошкі пахне бензінам. Ён здагадваецца адкуль — ад гумавай надзіманай лодкі, што ляжыць згорнутая на зэдліку. Бензінам пахне, звычайна. гумавы клей. Гаспадар кватэры, мусіць. клеіў сваю лодку, калі Андрэй пазваніў. Таму і выйшаў на жончын вокліч з анучкай у руцэ. Побач з лодкай, у кутку — спінінг і бляшанка з кручкамі. «Рыбак!» — уздыхае Андрэй. Вось гэтаму ўжо і ён пазайздросціць.

Сапраўдны мужчына — заўсёды рыбак і паляўнічы. А ён, Андрэй, ні тое, ні сёе. У дзесятым класе запрасіў яго неяк на рыбалку сусед па двары, Вашкевіч. Дык маці, як даведалася, сама не свая пабегла да Вашкевіча і на праміла бог папрасіла яго ніколі такіх прапаноў яе сыну не рабіць. І дзеля свайго заспакаення гэткай нікчэмнасцю адрэкамендавала Андрэя, што той саромеўся потым выйсці з кватэры,— і блізарукі ён, і плаваць не ўмее, і да прастуды няўстойлівы... Добра хоць, што Вашкевіч— прыстойны чалавек і не расказвае пра гэта нікому на заводзе. Бо Андрэй пабойваўся гэтага, калі два гады назад, пасля «тройкі» на ўступных экзаменах у інстытут, уладкоўваўся на механічны, дзе Вашкевіч — начальнікам цэха. Уладкоўваўся, вядома, з Вашкевічавай дапамогай.

Ён раптам пачынае думаць пра тое, якім быў бы цяпер, калі б... калі б маці не давялося закрэсліваць надпісы на здымках бялявага капітана. Быў бы, вядома, зацятым рыбаком і паляўнічым. Меў бы зусім іншых сяброў, а не Пецьку Ермалкевіча. Шпацыраваў бы вечарамі не па вывучаных да сантыметра цэнтральных кварталах праспекта ў Мінску, а дзе-небудзь па маскоўскай вуліцы Горкага...

А маці — якая была б маці? І тут яго апаноўвае злосць. Якая была б маці? Чалавекам была б, а не нейкім аголеным нервам! Чалавекам, а не тым, чым зрабілася праз нязбыўную крыўду!.. Да драбніц прыгадаўся вечар, калі стала яму вядома, што бацька зусім не загінуў на фронце. Вечар, калі прыйшло да іх з Масквы пісьмо, ад якога маці ўся аж закалацілася. Яна шпурнула тое пісьмо яму, Андрэю. Яна закрычала: «Чытай! Усё роўна раней ці пазней табе трэба даведацца!». Ён памятае тое пісьмо амаль напамяць. Памятае кожны радок. Бо аглушыла яно, як аплявуха. Жывы і здаровы Андрэй Барысавіч Чумакоў пісаў маці, што разумее, як ёй цяжка з сынам матэрыяльна і згодзен штомесяц высылаць ёй семсот рублёў. Але толькі пры ўмове, каб гэта трымалася ў найстражэйшым сакрэце. Ніхто

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

У Дзяржаўным выдавецтве Беларусі выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай, дзіцячай і музычнай літаратуры:

Беларускія народныя песні. Са зборнікаў П. В. Шэйна. Склаў К. Кабашнікаў. Каментарыі Г. Барташэвіч і К. Кабашнікава. Мастак А. Сапетка. Тыраж 4 тыс. экз., стар. 432. Цана 81 кап.

Краіна паэзія. Зборнік вершаў. Для сярэдняга ўзросту. Пераклад з французскай мовы Эдзі Агняцвет. Мастакі Е. Лось, Г. Якубеня. Тыраж 4.200 экз., стар. 112. Цана 38 кап.

Спявае Узбекістан. Зборнік вершаў. Пераклады з узбекскай мовы. Складальнік Міртэмір. Мастак І. Славаніч. Тыраж 2 тыс. экз., стар. 184. Цана 41 кап.

Васіль Вітка. Зайчык-вадавоз. Апавяданні. Для малодшага ўзросту. Малюнкі А. Грубіна. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 48. Цана 10 кап.

Аркадзь Чарнышэвіч. Світанне. Раман. На рускай мове. Аўтарызаваны пераклад з беларускай мовы Паўла Кабзарэўскага. Мастак П. Калінін. Тыраж 100 тыс. экз., стар. 428. Цана 84 кап.

Артур Вольскі. Куды плывуць караблі. Вершы на рускай мове. Для малодшага ўзросту. Мастак Л. Кулік. Тыраж 50 тыс. экз., стар. 80. Цана 19 кап.

Уладзімір Варно. Гарачае лета. Расказ механізатара Канстанціна Папко. З серыі «Наш сучаснік». Вокладка Л. Прагіна. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 44. Цана 4 кап.

Зоя Гусева. Блакітныя крылы. Казкі. На рускай мове. Для малодшага ўзросту. Мастак В. Ральніцэвіч. Тыраж 110 тыс. экз., стар. 72. Цана 15 кап.

Н. Галіноўская. Давайце пазнаёмімся. Вершы. Для малодшага ўзросту. Мастак Э. Гусейнаў. Тыраж 8 тыс. экз., стар. 24. Цана 5 кап.

Авяр'ян Дзеружынскі. Дзе жыве зіма. Вершы і казкі. Для малодшага ўзросту. Мастак А. Кашкурэвіч. Тыраж 16 тыс. экз., стар. 72. Цана 15 кап.

П. Касач. Хораша вясною бродзіцца. Для змешанага хору. На рускай мове. Словы М. Ісакоўскага. Мастак А. Сапетка. Тыраж 1 тыс. экз., стар. 4. Цана 1 кап.

Уладзімір Шыцік. Апошняя арбіта. Фантастычная аповесць для сярэдняга і старэйшага ўзросту. Малюнкі Г. Скамарохава. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 128. Цана 28 кап.

НЕЗАБЫЎНЫЯ РЫСЫ ДРУГА

У ДАВЕДНІКУ «Пісьменнікі Савецкай Беларусі» пра Сымона Куніцкага сказана вельмі мала: нарадзіўся ў 1902 годзе ў вёсцы Гарані Заслаўскага раёна Мінскай вобласці ў сялянскай сям'і. Скончыў літаратурна-лінгвістычнае аддзяленне педфака Беларускага дзяржаўнага універсітэта, пасля працаваў у Інстытуце мовы, літаратуры і мастацтва Акадэміі навук БССР. Памёр 14 красавіка 1940 года.

Гэтая скупасць тлумачыцца двума акалічнасцямі: першая тая, што для літаратуры Сымон Куніцкі памёр значна раней, у 1937 годзе, у выніку парушэння законнасці пры культе Сталіна, а зробленае ім не сабрана і не вывучана, і другая — што Куніцкі быў на дзіва сціплы чалавек.

Памятаю нашы гады навучання ва універсітэце. Як гэта бывае звычайна, кожнае асяроддзе падзяляецца на пэўныя групкі сяброў. Гэтыя групкі былі і ў нас. Адных, што прыйшлі ва універсітэт пасля многіх гадоў настаўніцтва, ядналі інтарэсы прафесіі, другіх — проста любоў да навукі, трэціх яшчэ якія ідэалы. Мы ж — Пятрусь Броўка, Алесь Пальчэўскі, Сымон Куніцкі, ды яшчэ колькі хлопцаў, сышліся на тым, што любілі літаратуру.

Сымон Куніцкі сярод нас [illegible] нечакана і непрыкметна. Памятаю, мы [illegible] з заняткаў [illegible] трошкі [illegible] А нехта пажартаваў з яго жывоціка і кароткіх ножак, з таго, як ён дробненька хадзіў на іх перад кафедрай.

— Але ж знае свой прадмет і любіць яго, — сказаў Сымон Куніцкі. — Я б сам хацеў так многа ведаць, як ён.

Вось гэтае жаданне «многа ведаць» і вылучала Куніцкага сярод нас. Не скажу, што мы ўсе не хацелі многа ведаць, але ў нас гэта выходзіла неяк бязладна, з нейкім бунтам і партызанствам. Мы, асабліва Макар Шалай і Апанас Сідарэнка, [illegible]

Куніцкі ж скрозь [illegible] цытаты з Пісарава, Бялінскага і Дабралюбава, [illegible] спрэчкі пераходзяць у спорт, ён надзяваў шапку і развітваўся.

Хоць вобраз Куніцкага ўспамінаецца найбольш у такіх вось нашых студэнцкіх паядынках, але ён якраз менш за ўсё і любіў гэта. Ён як бы шкадаваў часу на такое марнатраўства. [illegible]

[illegible] пра творчасць Янкі Купалы, Якуба Коласа, Андрэя Александровіча, Сымона Баранавых, Барыса Мікуліча, Хвядоса Шынклера. Шмат чаго забыта і да гэтага часу не выяўлена.

Куніцкі быў вельмі сціплы. Сціпласць была ва ўсім — [illegible] Ніхто не заўважыў, [illegible] пра яго вучонасць. Ніхто не заўважыў, што ён пайшоў на работу ў Акадэмію навук, і нават блізкія сябры не адразу даведаліся, што ён працуе навуковым сакратаром Інстытута мовы, літаратуры і мастацтва.

Такі быў Сымон Куніцкі. [illegible]

[illegible] ні ў жыцці, ні ў рабоце Куніцкі фальшывіць не мог.

Гэта была мая апошняя сустрэча з Куніцкім. І як добра, што ён пакінуў па сабе добрую, светлую памяць.

Янка СКРЫГАН.

НА РОЗНЫХ МОВАХ

● У Румынскай Народнай Рэспубліцы вялікай папулярнасцю карыстаюцца творы выдатнага беларускага песняра Якуба Коласа. Нядаўна нашы румынскія сябры выдалі трылогію Я. Коласа «На ростанях».

● Польскія выдавецтвы мастацкай літаратуры ўключылі ў свае планы на бліжэйшы час выданне новых кніг маладых савецкіх пісьменнікаў, невядомых польскаму чытачу. Так, дзяржаўнае выдавецтва «ПІВ» надрукуе аповесць В. Быкава «Трэцяя ракета».

● Балгарскія паэты пераклалі на родную мову вершы Янкі Купалы. Нядаўна зборнік быў выдадзены.

ПРЫСВЕЧАНА ЧАСОПІСУ

У снежні гэтага года спаўняецца сорак год літаратурна-мастацкаму і грамадска-палітычнаму часопісу «Полымя». Гэтай даце прысвечана вялікая выстаўка ў Дзяржаўнай бібліятэцы БССР імя Ул. І. Леніна. На выстаўцы экспануюцца нумары часопіса розных гадоў выдання, пачынаючы з першага нумара. Сярод матэрыялаў выстаўкі фотаздымкі дзеячоў беларускай культуры, якія былі супрацоўнікамі часопіса.

Г. МАЛІШЭЎСКІ.

Саюз пісьменнікаў БССР склікаў 10-дзённы семінар маладых пісьменнікаў, якія спрабуюць сілы ў жанры сатыры і гумару. У семінары ўдзельнічае шаснаццаць чалавек. Сярод іх — А. Грачанікаў, А. Кобец-Філімонава, А. Кузняцоў, Э. Зубрыцкі, Г. Юрчанка, Р. Падневіч, С. Пацёмкін, І. Славін і інш.

Удзельнікі семінара сустрэліся з народным пісьменнікам БССР Кандратам Крапівой і вядомым маскоўскім сатырыкам Міхаілам Эдэлем, якія падзяліліся сваімі думкамі аб сатыры як адным з баявых жанраў літаратуры.

З аглядам твораў маладых сатырыкаў выступілі на семінарскіх занятках пісьменнікі Анатоль Астрэйка, Антон Бялевіч, Раман Сабаленка, Ніл Гілевіч, Сяргей Дзяргай, Уладзімір Корбан.

Семінар працягвае сваю работу. Змяшчаем пародыі ўдзельніка семінара Георгія Юрчанкі.

ЛІТАРАТУРНЫЯ ПАРОДЫІ

Георгі Юрчанка

Лідзія АРАБЕЙ

КАНЧАТКОВАЕ ПЕРАВЫХАВАННЕ

Вецер гуляў. Вецер звычайна гуляе, ці ёсць у яго час, ці няма таго часу. Здаецца, работы неўправарот — і вуліцу трэба падмесці, і пераблытаць модную завіўку не адной прыгажуні, і ў сад наведацца. А ён знае сабе толькі гойсаць — і больш нічога.

Соні зусім не хацелася працаваць. За тры месяцы каля станка яна з цяжкасцю навучылася адрозніваць баланс ад ляўцыркуля і заўсёды блытала барабанны мост з барабанным колам, а апошняе — з барабаннай перапонкай. Яна была спешчанаю дзяўчынаю і бегала на спатканне з Вовачкам, які заўсёды хадзіў у чырвоным капелюшы. Соня ведала, што Вовачка жанаты. Але з ім было добра. І Соня не задумвалася, што частыя сустрэчы могуць перарасці ў каханне. Да таго ж Вовачка не ўмеў выгаварваць «с». І ў яго заўсёды атрымлівалася «Оня», «Онічка», «Анёчык», што Соню заўсёды трошачкі смяшыла. Дык ці можна ж усур'ёз закахацца ў чалавека, які нават твайго імя не можа правільна вымавіць.

Суседкі па станках Моця і Каця аднойчы прапанавалі прагнаць Соню з завода. Але за яе нечакана заступілася Шура, разумная дзяўчына з прыгожымі блакітнымі вачыма. Шура сказала, што Соню трэба перавыхоўваць і прапанавала склікаць сход. Коля, які выступаў першым, рашуча заявіў, што лайдакі ёсць на заводзе. Пераканаёная Шураю Каця не выступіла. А Моця выступаць не ўмела.

Нарэшце далі слова Соні. Ад хваляванне яна доўга не магла гаварыць. Потым, набраўшы шмат паветра, Соня з нейкім усхліпам вымавіла: «Я-а...» і залілася гарачымі слязьмі. Ва ўсіх нізка апусціліся галовы.

Старшыня сходу Барыс вінаватым голасам сказаў, што ёсць прапанова пакінуць Соню ў брыгадзе. Прапанова была прынята аднагалосна.

Быццам на крыллях ляцела Соня дамоў. Раптам яе ўвагу прыцягнула ладная фігура хлопца, які вёў пад руку дзяўчыну, раз-пораз зазіраў ёй у твар і расказваў, відаць, штосьці цікавае. Соня прыглядзелася. Так і ёсць! Гэта Вовачка. Абурэнне і агіда ахапіла ўсю яе істоту. Толькі ўчора ён гаварыў, што жыць без яе, Соні, не можа. А сёння на табе! І думаць пра яе не хоча. Соня з гордым незалежным выглядам перагнала парачку і, косячы вокам, жахнулася: сяброўка Вовачкі была цяжарная.

Лежачы ў пасцелі, Соня дала волю слязам. Толькі пад раніцу яна забылася цяжкім сном. Прачнулася без пяці восем. Хуценька памылася і адчула, што з яе душы нібы нейкі цяжар зваліўся. Так захацелася да станка, да сяброўак. Загарнуўшы ў газету бутэрброд, Соня выбегла на вуліцу. Лайдакаваты вецер тут жа абхапіў яе стан, абрысаваў тугія бёдры, стаў лашчыцца ля ног, прыльнуў да грудзей.

Упершыню работа спорылася ў яе руках. Пінцэт сам браў нешта такое патрэбнае і нёс на адпаведнае месца.

Соня канчаткова перавыхавалася.

Навум ПЕРКІН

ЗВІЛІСТЫ ШЛЯХ ПІНДАРА

Прырода гнасеалагічнага карэння паэзіі грэка Піндара несумненна закладзена пад егіпецкімі пірамідамі і прыціснута зверху вялізнай грудай «камней преткновения».

Нас у першую чаргу цікавіць пытанне: ці мог ён пазбавіцца вузкасацыялагізму? Бясспрэчна. Але для гэтага патрэбна было пераадолець першабытны індывідуалізм і прыкласці пэўныя і канкрэтныя намаганні, каб выцягнуць памянёнае карэнне з-пад шматтысячнатоннага грузу сівой мінуўшчыны Наднілля.

На жаль, мы вымушаны з усёй рашучасцю канстатаваць, што ў Піндара на гэта сіл не хапіла! Адсюль яго аб'ектывізм, авангардызм, дагматызм, дэталізм, іранізм, мадэрнізм, суб'ектывізм, схематызм, трагізм і, нарэшце, -ізм, той -ізм, які, па вобразнаму сцвярджэнню В. Івашына, яшчэ не выліўся ў канкрэтную слоўна-гукавую абалонку, але несумненна выльецца.

Вобразы паэзіі Піндара не столькі эмацыянальныя, колькі рацыя- і ірацыя-нальныя. Разуменне аўтарам сутнасці як дыферэнцыяцыі, так і кансалідацыі паэтычных высноў сферы псіхалогіі, эмбрыялогіі і палеанталогіі, нібы ў люстры, адбіліся ў яго аднарадковым творы:

Гучна я слаўлю магутнага Зеўса.

Гэты верш сведчыць, што яго аўтар не пісаў аднаднёвак, хоць тут можна было б адзначыць як сонечныя, вясновыя, так і ценявыя бакі.

Вядома, не ўсім зразумела, чаму паэт прайшоў міма гамерызму і эўрыпідызму. На наш погляд, гэта пытанне надзвычай спрэчнае, і мы яго развяжам у спецыяльным паўтаратомным даследаванні.

Піндар прайшоў складаны і супярэчлівы шлях ад наватарства да ілжэнаватарства, у яго мы знойдзем падробку пад новае і рашучае адмежаванне ад старога. Ён не стварыў вобразаў кулакоў і падкулачнікаў, затое востра высмеяў гаргон і мегер, якія ў той час ігралі не меншую ідэйна-шкодную ролю, чым першыя ў 20-я г г. нашага стагоддзя.

Такім чынам катэгарычна можна сцвярджаць: шлях Піндара быў звілістым і пакручастым, хваробы росту моцна давалі сябе адчуваць. Але паэт здолеў пераадолець адлегласць часу: ён гаворыць з сучасным пакаленнем аб'ектыўна-суб'ектыўнай мовай рытмаў.

Макар ПАСЛЯДОВІЧ

ПАЛЯВАННЕ НА ШЧУПАКА

Да дзядзькі Аўхіма я дабраўся на світанні. Расседжвацца часу бракавала. Мне ўжо было вядома, што шчупакі даўно не спускалі з мяне вачэй, — так ім хацелася трапіць на кручок.

Перахапіўшы пульхных бліноў з валоўім лоем, мы з дзядзькам нацянькі праз луг пашыбавалі да Драчова перакату. Тлустыя кветкі лотаці на тоўстых цырубалінах-нагах раз-пораз перагароджвалі дарогу. Іх было бачана-небачана, не менш трох мільёнаў пяцьсот дзевяці тысяч. Светла-зялёныя стрэлкі маладой травіцы ажно хапалі за ногі, нібы прасілі спыніцца і лішні раз наступіць на іх.

Паветра над намі звінела жаўранкамі, балбатала цецерукамі, узвізгвала чайкамі, цвыргала качорамі ды нема чырванела штыкамі бусліных дзюб. Беласнежныя кусты чаромхі здаваліся лёгкімі аблачынкамі.

Як мы апынуліся ў чайцы-лодцы, я не заўважыў. Запомнілася толькі адно — чайку з абодвух бакоў цэлымі натоўпамі суправаджалі падобныя на лапці ляшчы, уюны з выглядам вужак і безліч рознай мелюзгі. Невялікі спрытны акуньчык двойчы падскокваў ля правага борта і тройчы ля левага, увесь час намагаючыся ўбачыць вуды, якія ляжалі на дне чайкі. Але гэтага яму не ўдалося, і ён, збянтэжаны, адстаў. Метраў семсот сорак нас суправаджала выдра, а потым павярнула ўбок, заняўшыся сваімі рыбнымі справамі.

— Кідай круцёлку, — кіўнуў Аўхім на спінінг.

Блешня яшчэ была на метр ад вады, як велізарны рабы шчупак выскачыў з цёмных нетраў вады і прагавіта глынуў яе.

Аўхім адразу ж скіраваў чайку да берагу. Шчупак паслухмяна, як на буксіры, цягнуўся за намі, ледзьве пашавельваючы плаўнікамі і віляючы хвастом. Яго шырока ашчэраная драпежная пашча выражала вышэйшае задавальненне і найвышэйшую асалоду. Залацістыя крапінкі лускі раз-пораз паблісквалі на сонцы. Я ледзь паспяваў наматваць шнур на катушку.

Чайка ляніва шоргнула днішчам на пяску. Я мігам выцягнуў шчупака на мурог. Следам падышоў Аўхім. Ён не спяшаючыся дастаў з кішэні складны метр, развёў яго і двойчы прылажыў да шчупака.

— Ого, два метры без хваста! Хоць тыдзень еш юшку, — пачуўся яго здаволены голас.

І праз паўгадзіны каля невялікага альховага кусціка весела патрэскваў агеньчык.

Мы гатавалі, як той казаў, трайную юшку.

Янка БРЫЛЬ

ВЕСНАВАЯ МУЗЫКА

На прыціхлую веснавую зямлю паволі апусцілася яна, цёмная ноч. Там, дзе вырысоўвалася нерухомая постаць пухнатай вярбы, вынырнуўся пульхны акраец, які называўся месяцам. Ён абліў бляклым невыразным святлом нявыпечаныя боханы ўзгоркаў і нерухома павіс над скрыллямі ворыва.

Нейкая невыказная лагода паланіла маю магутную грудную клетку. Я апусціўся каля плоту на невысокі слуп, які называўся — пень, і стаў думаць. Шмат аб чым я думаў. Вечарам думаецца асабліва.

Мае думкі перарваў Тузік, звычайны сабака, а не кіна-сабака. Ён нячутна падышоў, паклаў на мае калені шырокую лабаціну, ціхенька войкнуў і нерухома застыў, заплюшчыўшы вочы. Толькі хвост, безумоўна мімаволі гаспадара, выпісваў замысловатыя кругі. Па думцы Тузіка, ён (Тузік, а не хвост) быў самай неабходнай істотай у нашай сям'і.

Праз вуліцу, насупраць майго двара, жыў Сілідор, які называўся суседам, з жонкай Мальгрэтай — суседкаю. Сілідор за колькі год абкідаўся гаспадаркай, дзятвой і барадой, але не страціў хлапечага імпэту і юначага запалу. Мы з ім нярэдка гутарылі пра паэзію. Пра нашу, беларускую.

Асцярожна, зняўшы з кален Тузікаву галаву і пераступіўшы ў веснічках праз ваду, якая называлася лужынаю, я пакіраваў да суседа. Той сядзеў за сталом і нешта сёрбаў прама з гаршка. На мой дзян-добры ён кіўнуў галавой і мармытнуў штосьці аднагачасова падобнае і на «хай цябе трасца» і на «рад цябе бачыць». Выгляд ён меў двойчы кандыдата, тройчы лаўрэата і чатырыжды арыштанта. У вёсцы ішлі пагалоскі, што ён — сын Хабараўска, зяць Мурамска, унучаты пляменнік Петрапаўлаўска-на-Камчатцы і дзядзька Растова-на-Дану.

Побач — цудоўнае слова крытыкі! — побач з Сілідорам сядзеў яго пяцігадовы сын Адасік. Не паспеў я як след прымайстравацца на зэдліку, як Адасік саскочыў з лаўкі і матлянуўся да ражкі. І праз момант-другі дзюрчала серабрыстая дужка, хутка і весела перагаварваючыся з дном ражкі на мове, зразумелай пакуль што мне аднаму. Адасік нядбайна, бязгрэшна і творча працаваў пад класіку.

Цётка Мальгрэта хацела было прысарамаціць малога. Але я спыніў: хай струменіць. Не будзем яму перашкаджаць. Навошта? Такое было і будзе. Класікі яшчэ напішуць аб гэтым не адзін том...

Зачараваны цудоўнай музыкай, я не пачаў з Сілідорам гутаркі. Я хутка пабег дамоў і цэлую ноч прасядзеў над паперамі, згрызшы чатыры алоўкі і палову аўтаручкі. А назаўтра ўжо стукаўся ў дзверы часопіса «Вуголле» і паклаў на стол ашаламлёнаму рэдактару Бронетранспарцёраву новае апавяданне «Месячык».

М. Савіцкі. «Хлеб». З рэспубліканскай мастацкай выстаўкі 1962 года.

ГАЛАСЫ НАД ДНЯПРОМ

Літаратурнае аб'яднанне ў Рэчыцы працуе ўжо каля 11 год. У ім налічваецца больш 20 чалавек. Адны спрабуюць свае сілы ў паэзіі, другія ў прозе.

Наш прыгожы, утульны горад, яго выдатныя людзі, велічныя карпусы фабрык і заводаў, рыштаванні новабудоўляў, водны прастор славутага Дняпра, прывабліўыя краявіды — вось крыніцы творчага натхнення пачынаючых пісьменнікаў.

Мужнасць савецкага чалавека ўслаўляе ў сваіх вершах наш зямляк настаўнік Рыгор Шамалаў, які зараз служыць у радах Савецкай Арміі. А каму ў Беларусі невядома песня «Рэчыцкая лірычная» на словы рабочага міжкалгасбуда Пятра Вішняка? Творчасць маладога літаратара разнастайная. Ён піша вершы, байкі, апавяданні. У Дзяржаўным выдавецтве БССР выпушчана яго аповесць для дзяцей «Першае падарожжа».

Чытачу рэспублікі вядома таксама імя члена нашага літаратурнага аб'яднання, былога народнага суддзі г. Рэчыцы Аляксандра Капусціна. Ён — аўтар аповесці «Суд ідзе». Цяпер А. Капусцін працуе ў Гомельскім абласным судзе, але творчай сувязі з нашым літаратурным аб'яднаннем не парывае.

На старонках міжраённай газеты «Дняпровец» выступаюць з вершамі і апавяданнямі члены літаб'яднання: настаўнікі Янка Тулупаў, Тацяна Байцова, Пятро Крук, сакратар гарвыканкома Ларыса Дзяйкун, калгаснікі Рыгор Шурпо, Аляксей Саснок. Дарэчы, творы некаторых з іх нярэдка можна бачыць у абласным і рэспубліканскім друку.

Мы рэгулярна, раз у два месяцы, збіраемся на свае пасяджэнні для абмеркавання новых твораў. Лепшыя з іх змяшчаюцца ў газеце. Толькі ў мінулым годзе ў газеце, акрамя асобных твораў, надрукавана шэсць літаратурных старонак. Некалькі старонак змешчана і сёлета.

Формы работы літаб'яднання даволі разнастайныя. Мы часта наладжваем сустрэчы з чытачамі. Пачынаючыя літаратары пабывалі ў гасцях у рабочых многіх прадпрыемстваў, у хлебаробаў калгасаў «Запаветы Леніна» і «Савецкая Беларусь». Тут былі праведзены літаратурна-музычныя вечары, на якіх маладыя паэты прачыталі свае вершы, а ўдзельнікі самадзейнасці выканалі песні, напісаныя пачынаючымі кампазітарамі. Члены літаб'яднання Пятро Вішняк, Ларыса Дзяйкун, Людміла Балачкова і іншыя выступалі ў Гомелі па тэлебачанню.

Ёсць, безумоўна, і пэўныя цяжкасці ў рабоце літаб'яднання. Мы яшчэ, як кажуць, варымся ва ўласным катле, не атрымліваем кваліфікаванай дапамогі з боку вядомых літаратараў. Праўда, у свой час, а гэта ўжо было даўно, у нас пабывалі Анатоль Астрэйка, Аляксандр Лазнявы, Алесь Шашкоў. Але хацелася б, каб беларускія пісьменнікі часцей наведваліся ў Рэчыцу, сталі дапамагалі маладым літаратарам.

Б. ЛУНЬКОЎ,
кіраўнік літаб'яднання.

на службе яго ў нашу у Маскве не ведае, што ёсць у яго недзе сын. Ні ў адным з анкет ён пра гэта не пісаў. І калі гэта, крый божа, выявіцца, яму пагражаюць сур'ёзныя непрыемнасці.

Андрэю было тады трынаццаць гадоў. Цяпер — дзевятнаццаць. І шэсць гадоў, што прайшлі, ён думаў пра сённяшнюю сустрэчу. Думаў і складаў план. Стратэгічны план вялікай помсты, як жартаваў Пецька Ермалкевіч.

У трынаццаць гадоў гэты план быў просты і ясны. Ён, Андрэй, прыходзіць на кватэру да бацькі і ставіць яму ультыматум: або грамадзянін Чумакоў неадкладна купляе яму «Масквіч», або на службе ў грамадзяніна Чумакова даведаюцца пра тое, пра што ён не пісаў у сваіх анкетах.

У пятнаццаць гадоў Андрэй ужо сам смяяўся з гэтай сваёй задумы. А маляваць пачало яму іншае. Стаўшы вядомым чалавекам, можа артыстам, а можа вучоным, што займаецца спадарожнікамі зямлі (маці перажывала ад няпэўнасці яго мар і імкненняў, гаварыла, што такая раскіданасць — прыкмета чалавечай нікчэмнасці), ён прыязджае ў Маскву, каб атрымаць дыплом лаўрэата. У гасцініцу яму звоніць чалавек, называе сябе Андрэем Барысавічам Чумаковым і просіць дазволу зайсці. Але ён, Чумакоў-малодшы, адказвае — нават не сам, а праз сакратара — што імя гэтае нічога яму не гаворыць, а сустракацца і гаварыць абы з кім ён не мае часу і жадання.

У васемнаццаць гадоў ён адмовіўся наадрэз, калі маці сказала, што думае напісаць бацьку, каб памог паступіць Андрэю ў які-небудзь маскоўскі інстытут.

А вось цяпер, у дзевятнаццаць, у яго не хапае волі спраўдзіць не тое, што стратэгічны план вялікай помсты, а нават самую праграму-мінімум. Ветлівы такі, сарамяжы. Яшчэ падумаюць, што сапраўды прыехаў сюды, каб ім спадабацца, што ў сваякі набіваецца!..

Са злосцю, нібы ванна была важнейшым пунктам парушэння праграмы-мінімум, ён тузануў металічную закрыўку з адтуліны, у якую спускалася вада.

3.

Па тварах бацькі і яго жонкі зразумеў, што пакуль ён ляжаў у ванне, паміж імі адбылася гаворка. Ларыса Фёдараўна, раз-пораз уваходзячы ў гасціную, кідала на мужа, які прысеў побач з Андрэем на канапку, недвухсэнсоўныя позіркі. Але Андрэй Барысавіч, нібы не заўважаючы гэтага, адцягваў і адпускаў гумку сваіх сініх спартыўных штаноў.

— Дык, кажаш, здароўе матчына нічога?

— Ды нішто.

— Дабро-о!

Пляскае адцягнутая гумка.

— А ты, значыць, на заводзе і ў вячэрнім інстытуце?

— Але.

— Дабро-о!

Зноў пстрыкае гумка.

— А кватэру даўно атрымалі новую?

— Ужо хутка год.

— Дабро-о!

Пецька Ермалкевіч, напэўна, будзе смяяцца, аж брацца за бокі, калі Андрэй раскажа яму пра гэтыя здзекі з гумкі і гэтае «дабро».

Але самому Андрэю чамусьці не смешна. Некуды знікла раптам і злосць. Мабыць, ад таго, што вельмі ўжо відна бацькава разгубленасць. І яшчэ — яшчэ праз тое... што на бацьку спартыўны трэнінг! Бо ўсе шэсць гадоў, што думаў Андрэй пра гэтую сустрэчу, Чумакоў-старэйшы нязменна ўяўляўся яму ў піжаме.

Ларыса Фёдараўна, нарэшце, не вытрымлівае. Рашуча сеўшы на пуфік насупраць канапкі, яна кідае на мужа апошні дакорлівы позірк.

— Андрэй Барысавіч павінен выказаць вам, Андрэйка, адну далікатную просьбу. Але бачу — ніяк не адважыцца. Што ж, давядзецца мне. Няхай ужо я буду ў вашых вачах чалавекам чэрствым і несумленным.

— Не кажы глупства, — зморшчыўся Андрэй Барысавіч. — І не спяшайся.

— Не спяшацца? Хочаш, каб Света прыйшла? Пры ёй хочаш весці размову?

Андрэй Барысавіч вінавата паглядзеў на госця.

— Разумееш, дачка прыходзіла ўжо, дык мы яе ў магазін выправілі. Каб з табой перагаварыць.

Андрэй устаў.

— Мне што — ісці?

Андрэй Барысавіч спалохана схапіў яго за рукаў:

— Што ты! Што ты! Сядзі. Ты не так зразумеў... Проста мы хочам цябе папрасіць, каб ты... як бы гэта сказаць...

Ларыса Фёдараўна прыйшла на дапамогу.

— Каб вы, Андрэй, пры Свеце і наогул пры людзях не называлі Андрэя Барысавіча бацькам. Света, яна нічога пра вас не ведае. І можа не так, як трэба, усё гэта ўспрыняць. А ў яе цяпер экзамены, у інстытут паступае. Самі разумееце, лішняе хваляванне... А Света, яна... Словам, мы сказалі ёй, што прыехаў сын бацькавага франтавога таварыша. Вас гэта не крыўдзіць?

Андрэй перасмыкнуў плячыма. Крыўдзіць? Чаму? Гэтак будзе нават лягчэй. У яго і самога не паварочваецца язык сказаць Андрэю Барысавічу «бацька», ці, тым больш, «тата». Хіба не прыкметна, што ён стараецца не ўжываць у размове ніякага звароткy?

Але ў той жа час зрабілася ніякавата. Асабліва, калі ўбачыў, як унурыўся Андрэй Барысавіч.

— А можа лепей я ўсё-такі пайду? З нашага класа тут хлопец ёсць — бацьку ў міністэрства перавялі. Кватэра ў іх ля самага Арбата. Я адразу думаў да яго. А да вас зайду заўтра ці паслязаўтра...

Андрэй Барысавіч паспешліва запярэчыў:

— Яшчэ што выдумаеш? Не кажы глупства!

Андрэй не настойваў. Бо абышоўшы з раніцы, як злез з поезда, нешта з дзесятак гасцініц, ён так і не знайшоў свабоднага месца. Аднакласніка ж ён, вядома, выдумаў. І Арбат назваў толькі таму, што Пецька Ермалкевіч вельмі часта мармытаў песеньку:

Ах, Арбат, мой Арбат, ты — мое призвание,
Ты и радость моя, и моя беда...

4.

Святланай аказалася танклявае і рослае, па плячук Андрэю, дзяўчо ў чорных штонцах і чырвонай, у клетку, хлапечай кашулі. Вочы ў Святланы — карыя і хітраватыя, матчыны, а валасы — светлыя, бацькавы. На патыліцы ў Святланы — «конскі хвост». Але валасы ўсё роўна раскалмачаны. Ды і якая сіла ўтрымае іх у капронавай аброці, калі Святланіна галава, бы на шарнірах, круць-круць!

Моцна пацісснуўшы Андрэю руку, яна сказала:

— Вось гэта рост! А то ў нас у школе, на вечарах, і танцаваць не было з кім, чэснае слова! Адны заморкі.

Андрэй Барысавіч засмяяўся:

— Хто ж табе вінаваты, што ты такая вымахала!

— Таткава дачушка! — Святлана паказала бацьку язык. І адразу ж спытала ў Андрэя: — У вас у Мінску ўсе такія рослыя?

— Адзін пад аднаго! — усміхнуўся Андрэй.

— Цудоўна. Прыеду пасля інстытута да вас працаваць.

— Ты спачатку паступі ў той інстытут, — зноў азваўся бацька.

— А не паступлю — дык цяпер паеду! Каб вы мяне тут не заелі да смерці!

Ларыса Фёдараўна павучальна сказала:

— Канешне, не паступіш з такім настроем і з такой стараннасцю!

Святлана махнула рукой:

— Такой бяды! Вы, Андрэй, вучыцеся ці працуеце?

— І тое, і другое.

— Чуеш, мама?

Ларыса Фёдараўна змоўчала. Потым прапанавала:

— Давайце ўжо садзіцца за стол. Андрэй з дарогі, а мы яго байкамі частуем.

Але Святлана і за сталом не сціхала:

— Цяжка гэта — вучыцца і працаваць?

Андрэй пацісснуў плячыма:

— Як каму.

— А вам?

Андрэй усміхнуўся:

— Як калі.

— Надзвычай красамоўны субяседнік! — зазлавала Святлана. — Адказы такія вычарпальныя!..

Ларыса Фёдараўна папярхнулася:

— Святлана!.. Можна падумаць, у лесе гадавалася. Сорамна за сталом з табой сядзець, чэснае слова!

— Ах, мамачка, зноў пра тое самае!..

Але тут жа крутанулася да бацькі.

— Ой, татка, я ж зусім забылася табе сказаць! На Салянцы — лодкі! Такія самыя, як ты хацеў, — на два чалавекі. Прадавец сказаў — учора завезлі.

На некалькі мінут усталявалася цішыня. Гаспадар дома пачаў старанна есці халаднік. Андрэй зразумеў — Святлана закранула недазволеную ў сям'і тэму. У галаве мільганула: «Зараз грымне пярун».

Але — не, Ларыса Фёдараўна парушае напружаную цішыню зусім спакойным пытаннем:

— Вы, Андрэй, таксама паляўнічы і рыбак?

Крыўда і злосць зноў апаноўваюць Андрэя. На ўсю гэтую сям'ю, у тым ліку на Святлану. Красамоўнасці захацела, задавака, — атрымлівай!

— Паляванне — перажытак, забава прыгоннікаў, — помсліва гаворыць Андрэй. І адразу ж чырванее. Бо гаворыць не сваё. Такімі словамі супакойваў яго Пецька Ермалкевіч пасля размовы маткі з Вашкевічам.—А я... я за кожную забітую птушку ці жывёліну адсякаў бы забойцу руку! Каб іншым не было панадна.

Гэта ўжо словы маці. Таксама пасля размовы з Вашкевічам.

Бровы Святланы ўзлятаюць высока на лоб:

— Скажыце, які гуманіст! Проста — Джавахарлал Неру!

Але Андрэя панесла: разумее, што гаворыць непатрэбнае, а стрымацца не можа:

— І наогул... палююць і рыбачаць найбольш падхалімы! Бо сярод начальства — мода такая. Як на футбол.

Святлана аж разявіла рот. «З'ела!» — задаволена і злосна думае Андрэй.

Гаспадар дома засмяяўся:

— А Ленін?

— Што Ленін?

— Ленін, ён жа таксама любіў паляваць.

Андрэй не паспеў нічога адказаць. Апярэдзіла Святлана:

— Ленін як Ленін, татка, а вось Валянцін Анатольевіч, твой памочнічак, ён, вядома ж, на рыбалку ездзіць толькі дзеля таго, каб табе лішні раз дагадзіць!.. Гэта на яго саладжавым твары напісана, чэснае слова!

Андрэй Барысавіч нахмурыўся:

— Ведаеш, любая дачушка, ты і сапраўды сёння залішне разгаварылася!

Да канца абеда размова больш не клеілася.

5.

Пярун усё-такі грымнуў. Грымнуў пасля абеду, калі Андрэй выйшаў у калідор — дастаць з чамаданчыка свежую насоўку.

Капаючыся сярод рэчаў, ён пачуў, як Святлана напомніла:

— Дык як жа з лодкай? Зноў праваронім. Людзі там казалі — вельмі зручная. І недарагая — восемдзесят рублёў.

Ларыса Фёдараўна са злосцю кінула нешта ў талерку, бо талерка жаласна дзынькнула.

— А ты хоць дзесятую частку гэтай сумы ў жыцці зарабіла, каб гаварыць, што дорага, а што — не!

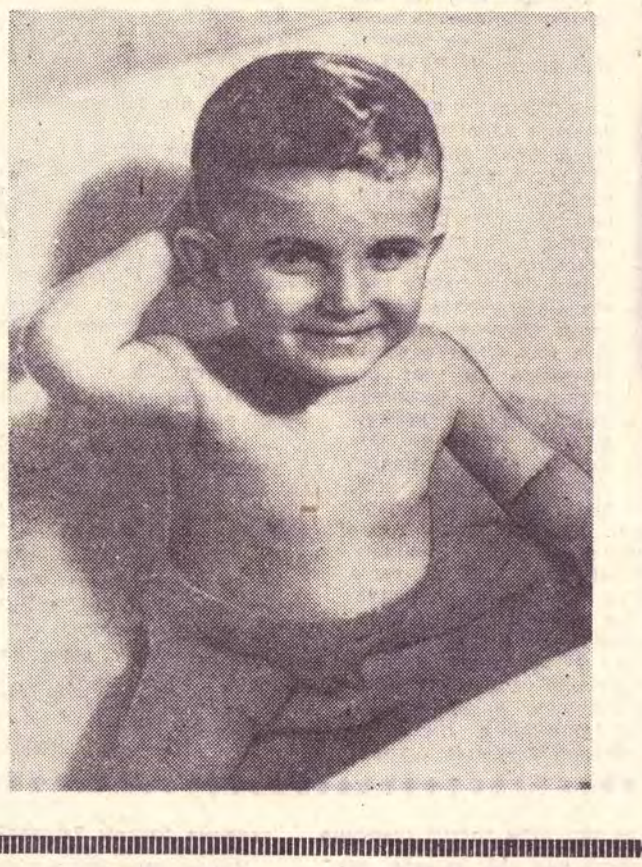
Андрэй Барысавіч напаўголаса з дакорам вымавіў:

— Ларыса, як табе не сорамна!

Ён паказаў, мусіць, ці кіўнуў на дзверы, бо Ларыса Фёдараўна таксама перайшла на шэпт. Аднак шэпт яе чуцён быў па ўсёй кватэры:

(Заканчэнне на 4-й стар.).

ЗДЫМАЮЦЬ ШКОЛЬНІКІ

Два гады назад, калі Толя Міхеда прыйшоў займацца ў фотагурток Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў, ён ад душы радаваўся кожнаму свайму здымку, з гонарам паказваў іх таварышам. Асабліва любіў Толя здымаць куткі роднай прыроды. Кожны раз атрымліваліся добрыя негатывы і здымкі. Ён сур'ёзна і ўдумліва вучыўся. Так пастулова фатаграфія для яго стала школай спазнання цудоўнага свету. І вынікі хутка далі сябе знаць. Са многіх удалых работ Т. Міхеды мы змяшчаем дзве: здымак «Вечарэе» і фота яго маленькага брата Славіка, які вельмі любіць купацца.

Здымак Віктара Радкевіча не зусім дасканалы ў тэхнічных адносінах, але вабіць сваёй шчырасцю і праўдзівасцю паказу школьнай рэчаіснасці. На самай справе, хто з нас не пісаў у школе кантрольных работ па рускай мове і не рабіў у іх памылак? З якім хваляваннем сочаць вучні, як настаўніца пасля заканчэння дыктанта тут жа ў класе правярае іх работы. Здымак В. Радкевіча «Пасля кантрольнай» вельмі жывы і праўдзівы.

Так школьнікі з дапамогаю аб'ектыва пазнаюць прыгажосць жыцця.

В. БАРХАТАВА.

РАБОТНІКІ КІНО Ў ГЛЕДАЧОЎ

Днямі ў Мінскі клуб імя Дзяржынскага на сустрэчу з гледачамі прыйшлі работнікі студыі «Беларусьфільм». Рэжысёр Р. Віктараў расказаў прысутным аб рабоце рэспубліканскага з'езда кінематаграфістаў, аб тым, над чым зараз працуюць работнікі студыі «Беларусьфільм».

Аб рабоце кінаакцёра гаварылі ў сваіх выступленнях артысты Т. Аляксеева і Р. Філіпаў. Цікавым было выступленне заслужанага артыста БССР М. Яроменкі. Ён падрабязна расказаў, як ствараўся кінафільм «Людзі і звяры», як працаваў ён над роллю лейтэнанта Паўлава. Акцёр падзяліўся сваімі ўражаннямі аб паездцы на Кубу ў час здымкаў кінафільма, аб творчай садружнасці работнікаў кіно Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі і Савецкага Саюза.

П. БАРОДКА.

На выстаўку ў Нотынгем

Англійскі горад Нотынгем — горад-друг Мінска. Мінчане і нотынгемцы абменьваюцца дэлегацыямі дружбы, знаёмяць адзін аднаго з культурнымі дасягненнямі сваіх народаў. Нядаўна Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі паслала ў Нотынгем на выстаўку малюнкі дзяцей Беларусі. Сярод работ — «Салігорскія шахты» А. Забродскага, 14 год; «На будаўніцтве» Р. Чыстага, 15 год; «Вайна. Пякуць хлеб у спаленай вёсцы» Г. Беразовіна, 15 год; «Пейзаж» І. Лобан, 15 год. На выстаўцы будзе прадстаўлена восемдзесят пяць малюнкаў дзяцей Беларусі.

М. УСЦІНАЎ.

ЖАНЧЫНА Ў ЧОРНАЙ ХУСТЦЫ

Ул. Мяжэвіч

Бываюць часам спатканні з людзьмі, што пакідаюць у памяці глыбокія барозны, як плуг на цаліне. Такой у маім жыцці была сустрэча з маладой дзяўчынай Таняй Капа.

У Тані цяжкі лёс. Загінулі бацькі, засталася сіратой. Знайшлася нейкая далёкая сваячка, назвалася цёткай і забрала да сябе дзяўчынку. Тані пара была ўжо хадзіць у школу, а цётка пра гэта і слухаць не хацела. Ад світання і да цёмнай ночы знаходзіла яна для малой працу па гаспадарцы. Таня пасвіла жывёлу, карміла свіней, палола гарод, мыла бялізну... А цётцы ўсё было мала.

Варта было дзяўчынцы, стомленай, знясіленай цяжкай працай, заснуць калі на паўгадзіны раней, як цётка каршуном налятала на яе.

— Ніякай падзякі! — крычала яна.— Прытуліла, апранула, хлебам кармлю, а ты, паскуда, толькі і ведаеш, што хвалюеш мяне, хворую!

Каму магла паскардзіцца Таня? Убірала галаву ў плечы і зносіла здзекі цёткі, якой валодала толькі адно пачуццё—хцівасць.

Так і вырасла дзяўчо непісьменным, забітым. Толькі здагадвалася, што недзе побач людзі жывуць зусім інакш...

Аднойчы да іх на хутар завітаў незнаёмы чалавек. Твар ён меў прыемны, ветлівы.

— Ты чыя? Дачка гаспадыні? —спытаўся ён у Тані.

— Не, пляменніца.

— Даўно тут жывеш?

— Была зусім маленькая, калі цётка мяне забрала...

— Дзе вучылася?

— Нідзе, —і раптам Таня паглядзела ў вочы незнаёмаму. Яны былі ласкавыя, добрыя. Дзяўчына пасмялела. Хвілінку павагалася, а потым рашуча сказала: — Цётка вучыцца не пусціла...

— Вось хціўка праклятая, — сказаў нібы сам сабе чалавек.— Ну, ты ў мяне паскачаш!.

Таня не ведала, аб чым ішла гаворка ў таго чалавека з цёткай, але на сабе адчула, як тая абурылася, як яшчэ больш узненавідзела яе, Таню.

У дні, калі вецер дзьмуў з поўначы, на хутары часам былі чутны паравозныя гудкі. У той бок і падаўся чалавек, што так ласкава пагаварыў з Таняй. Яна не ведала, хто ён і адкуль. Недзе там жывуць добрыя людзі,—гэта разумела дзяўчына і аднойчы вырашыла развітацца з хутарам.

Так апынулася Таня ў Вішаньках. Тут яе прынялі на працу ў пякарню леспрамгаса. Але здарылася так, што дзяўчына трапіла з агню ды ў полымя. Справа ў тым, што пякарней загадваў тады баптыст Кіндрук, вядомы прайдзісвет. Ён, як гаворыцца ў свяшчэнным пісанні, быў лагодны, як голуб, і ядавіты, як змяя. Жывучы ў Вішаньках, Кіндрук будаваў сабе асабняк у Лунінцы. Прапаведуючы іншым пра рай нябесны, ён ператварыў пякарню ў рай зямны для сябе.

Кожную новую работніцу Кіндрук вербаваў у секту. Гэта яму было выгодна з усіх бакоў. Не маглі ж яго падначаленыя скардзіцца на «брата ў хрысце», калі нават і бачылі яго злачынствы. З першых жа дзён, як Таня пераступіла парог пякарні, Кіндрук павёў з ёй гаворку аб паратунку душы. Новыя сяброўкі намякнулі ёй, што калі яна хоча тут утрымацца, дык не павінна адмаўляцца ад секты. Кіндрук не пацерпіць гэтага. Вось так Таня стала баптысткай.

Атрымліваючы заработную плату, Таня ў разліковых ведамасцях ставіла крыжыкі. Вечарамі сумная сядзела ў інтэрнаце. Калі ў суботу рабочыя ехалі дахаты, Таня ішла ў пякарню і там спявала псалмы. «Няўжо так усюды жывуць?»—часам задумвалася дзяўчына, але спытаць пра гэта каго-небудзь не рашалася. Даведаецца Кіндрук і тады бяды не абярэшся.

У тыя дні я спаткаўся з Таняй Капа і расказаў аб лёсе гэтай дзяўчыны ў «Літаратуры і мастацтве». З таго часу ў Вішаньках адбылося шмат перамен. Кіндрук быў выкрыты, пякарню ад яго «ачысцілі». Туды прыйшлі новыя людзі. У леспрамгасе тады ішла сур'ёзная гаворка пра Таню Капа. Двух думак не было: усе згаджаліся, што трэба дапамагчы дзяўчыне ліквідаваць непісьменнасць.

Потым мне некалькі разоў даводзілася сустракацца з кіраўнікамі Лунінецкага леспрамгаса.

— Як там жыве Таня Капа? —пытаўся я кожны раз.

— Працуе, — ахвотна адказвалі мне. — Добра працуе.

— А як з яе непісьменнасцю?

— Пакрысе вучыцца, расце...

Мінула чатыры гады. І вось я зноў еду ў Вішанькі. На кожным стыку рэек падскоквае лёгкая дрызіна, якую па-майстэрску вядзе матарыст Апанас Букас. Прапушчаем гружаныя лесам саставы і шпарка імчым у Вішанькі. Цікава, што прынеслі гэтыя чатыры гады Тані Капа? Я памятаю гарачыя абяцанні старшыні рабачкома Дзям'янчука і кіраўнікоў леспрамгаса вырваць дзяўчыну з кіпцюроў баптыстаў, далучыць яе да грамадскага жыцця.

Усю дарогу матарыст расказвае аб баптыстах, што звілі сабе не адно гняздо ў Лунінецкім раёне. У Вялікіх Чучавічах і цяпер старшым бухгалтарам лесапункта працуе баптыст Гаргун. Другі баптыст Муравейка, што доўгі час загадваў складам, а цяпер лічыцца на працы ў лясгасе, прымусіў сваю хворую жонку браць баптысцкае хрышчэнне ў халоднай вадзе. Жанчына прастыла і памерла, пакінуўшы трое малых дзяцей. Муравейка не разгубіўся, прывёў праз некалькі дзён у хату «сястру ў хрысце» і абвясціў, што гэта яго новая жонка.

— Наступаюць баптысты, — гаворыць Апанас. — Іх ахвяры —непісьменныя і адсталыя людзі. Бо ніхто не дапамагае гэтым людзям разабрацца, дзе праўда і дзе хлусня.

Але вось і Вішанькі.

Не паспелі мы сысці з аўтадрызіны, як спаткалі галоўнага інжынера леспрамгаса тав. Феніна і тэхнарука Гоцкага лесапункта тав. Міраненку. Пагаварылі аб вытворчасці, выкананні плана.

— А ці працуе ў пякарні Таня Капа? — запытаў я.

— Яна звольнілася, — адказаў Міраненка.

— Даўно?

— Не магу дакладна сказаць, але, пэўна, даўно.

Я падумаў, ці не з'явілася на Таніным шляху зноў тая самая хцівая цётка? Усё магло здарыцца. Яна магла спекуляваць на сваяцкіх пачуццях і збіць з дарогі дзяўчыну. А мо баптысты што-небудзь прыдумалі?

— А не ведаеце, куды яна паехала?

— Не, не чуў.

Я зусім ужо сабраўся ехаць у Гоцк, але глянуў на пякарню і завагаўся. Можа, хто-небудзь з работніц пякарні ведае, дзе цяпер Таня? Дзверы туды былі расчынены і я заўважыў там ля печы жанчыну ў чорнай хустцы. Мне здалося, што яна ўжо ў гадах. «Мабыць, даўно тут працуе і што-небудзь ведае пра Таню», —падумаў я і ўвайшоў ў пякарню. За мной крочылі Фенін і Міраненка.

— Вы даўно тут працуеце?— спытаўся я ў жанчыны.

— Так, ужо восьмы год, — быў адказ.

— Памятаеце Таню Капа?

Жанчына ўсміхнулася.

— А што вы хочаце ведаць?

— Куды яна з'ехала, чаму звольнілася?

— А яна не звальнялася і нікуды не выязджала.

—А дзе ж яна?

— Таня Капа—гэта я.

Мы ўсе разгубіліся і нейкі час маўчалі. Мне было няёмка, што я не пазнаў Таню, а Міраненка гатовы быў згарэць ад сораму. Толькі ж што ён сцвярджаў, што Таня даўно тут не працуе. А зараз невыразна мармытаў, што пераблытаў прозвішчы...

— Вам, Таня, дапамаглі, навучылі вас чытаць, пісаць? — запытаўся я пасля паўзы.

— А хто мне дапамог? — рашуча ўзняла галаву Таня.

— Па-ранейшаму ў ведамасцях ставіце замест подпісу крыжыкі?

— Не, крыжыкаў зараз ужо не стаўлю... Хто-небудзь з сяброўак за мяне распісваецца...

— І ў секту ходзіце?

— У студзені зламала нагу і чатыры месяцы прахварэла, дык не хадзіла ў секту...

Я падумаў аб тым, што партыйная арганізацыя леспрамгаса мае каля трох дзесяткаў камуністаў у сваіх радах, што ледзь не сотня камсамольцаў працуе ў Чучавічах, Люшчы, Вішаньках. У леспрамгасе — дзесяткі інжынераў і ледзь не кожны дзесяты чалавек — тэхнік. Чаму ж ніхто не дапамог Тані?

У рабачкоме ўжо няма Дзям'янчука, на яго месцы працуе малады, энергічны камуніст Лабачэўскі. Але і ў яго не хапіла часу пацікавіцца лёсам Тані. Аб кіраўніках леспрамгаса няма чаго і казаць. Яны заняты толькі адным: выкананнем вытворчага плана і не часта заўважаюць жывога чалавека з яго патрэбамі, інтарэсамі. Затое баптысты не дрэмлюць, бо не сустракаюць супраціўлення. Гэта, бадай, самае дрэннае.

Вельмі хочацца верыць, што Таня Капа калі-небудзь усё ж вырвецца з павуціння, парве з баптыстамі. Увесь яе жыццёвы шлях сведчыць пра тое, што такі чалавек не можа доўга заставацца ў баптысцкай пастцы. Яна вырвецца. Але ёй трэба дапамагчы. І дапамагчы неадкладна. Чуеце, таварышы з Лунінецкага леспрамгаса, — неадкладна!

ЦЯПЛО ДУШЫ

Як толькі зойдзеш у бібліятэку, адразу адчуеш, што тут клапоцяцца пра чытача.

Дзесяць год працуе бібліятэкарка Вольга Іосіфаўна Падлужная ў Ходасаўскай сельскай бібліятэцы Мсціслаўскага раёна. За гэты час яна заваявала павагу ў сваіх чытачоў.

У бібліятэцы — вялікі актыў, працуе гурток сяброў кнігі, ёсць пяць кніганош, некалькі перасовак і тры хатнія бібліятэкі. Камсамолкі Марыя Кірпічэнка і Ніна Улазоўская пасябравалі з кнігай і сталі актыўнымі яе прапагандыстамі. Дзяўчаты — жаданыя госці ў чытачоў сваіх вёсак.

Маляўніча афармлены ў бібліятэцы кніжныя выстаўкі і стэнды. Кніжная выстаўка «Народны пясняр Беларусі» прысвечана жыццю і творчай дзейнасці Якуба Коласа. Тут кнігі пісьменніка, а таксама матэрыялы аб яго жыцці і творчасці.

Вольга Іосіфаўна часта арганізоўвае канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары. Шмат дапамагаюць ёй настаўнікі і вучні Астроўскай сярэдняй школы.

Ф. ГАНЧАРОЎ.

БЕЛЬСКАЯ КАДРЫЛЯ

Энтузіясты самадзейнага калектыву Бельскага клуба Полацкага раёна падрыхтавалі да Дэкады самадзейнага мастацтва рэспублікі свой арыгінальны танец «Бельскую кадрылю». Яе з бляскам і тэмпераментам выконваюць сельскія танцоры.

Полацкі раён сустрэў Дэкаду значнымі творчымі поспехамі. Цікавая самадзейнасць у школе-інтэрнаце імя Ул. І. Леніна (дырэктар Б. Яроцкі). Актыўны ўдзел у рабоце самадзейных гурткоў прымае калектыў настаўнікаў Сякераўшчынскай васьмігадовай школы і асабліва яе дырэктар Іван Апанасавіч Нівік, настаўніца Зінаіда Мяркур'еўна Новік.

М. БУДЗЬКО.

Тэатральны сезон у разгары. Прэм'еру за прэм'ерай выпускаюць тэатры рэспублікі. Новы спектакль Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі — камедыя М. Смірновай і М. Крайндэль «Бездакорная рэпутацыя». На здымку злева — сцэна з камедыі: Н. Ганчарэнка ў ролі Юліі Мельнікавай, Ю. Уласаў у ролі Дзмітрыя Шарыкава, Т. Заранок у ролі Таісіі Васільеўны. На здымку справа — сцэна з новага спектакля Беларускага тэатра юнага гледача «Старацелі» А. Прэлоўскага. У ролі Святланы Зямцовай студэнтка тэатральна-мастацкага інстытута Ж. Друцкая, Васіль Пагуляй — П. Дубашынскі, Іван Іванавіч — Ул. Говар-Бандарэнка.

У НАШЫХ СЯБРОЎ

«ЯВА» НА ДАРОГАХ 112 КРАІН

Чэхаславацкія матацыклы «Ява» і «ЧЗ» вядомыя ўсяму свету. Больш мільёна гэтых машын можна сустрэць на дарогах 112 краін. Такую вялікую папулярнасць яны набылі дзякуючы арыгінальнай канструкцыі, надзейнасці і эканамічнасці.

Стваральнікі чэхаславацкіх матацыклаў не спыняюць работы над іх удасканаленнем. Новыя тыпы дарожных і спартыўных машын выпусціў сёлета буйнейшы чэхаславацкі завод «Ява». Канструктары імкнуліся знізіць да мінімуму вагу матацыкла, павялічыць магутнасць рухавіка і тэрмін яго службы.

МАЛАДЫЯ СПЕЦЫЯЛІСТЫ НАРОДНАЙ МЕДЫЦЫНЫ

Нядаўна больш пяцісот маладых урачоў пакінулі аўдыторыі інстытутаў кітайскай медыцыны ў Пекіне, Шанхаі, Гуанчжоу і Чэнду. Гэта — першыя спецыялісты па народнай медыцыне з вышэйшай адукацыяй, падрыхтаваныя ў Кітаі за гады народнай улады.

Шэсць гадоў студэнты вывучалі як сучасную, так і традыцыйную народную медыцыну. Апроч таго, усе яны прайшлі аднагадовую клінічную практыку, у ходзе якой вывучалі розныя прыёмы лячэння. За гады, праведзеныя ў інстытутах, маладыя ўрачы вывучылі больш трохсот традыцыйных рэцэптаў і пазнаёміліся з уласцівасцямі пяцісот розных лякарстваў.

«АЛЬФА-2» ДАСЛЕДУЕ МАРСКІЯ ГЛЫБІНІ

Канструктары Варшаўскага завода тэлевізараў удасканалілі прамысловую тэлевізійную камеру «Альфа», забяспечыўшы яе воданепранікальным корпусам.

Новая камера «Альфа-2» дазволіць рабіць назіранні пад вадою на значнай глыбіні. Яна будзе ўжывацца пры выратавальных работах, пры падняцці затопленых суднаў і будаўніцтве падводных частак партовых збудаванняў.

Воданепранікальная камера вонкава нагадвае ракету. Максімальная глыбіня апускання яе ў ваду — 200 метраў. Тэлевізійнае вока загляне ў такое бяздонне Балтыйскага мора, куды ніколі не пранікаў позірк нават самых адважных вадалазаў.

КНІЖНЫ КІРМАШ У БЕЛГРАДЗЕ

Тут закончыўся традыцыйны міжнародны кніжны кірмаш, які толькі за адзін тыдзень наведала 60 тысяч белградцаў. Перад імі разгарнуліся старонкі кніг, прысланых з васемнаццаці краін свету.

Вялікую цікавасць у наведвальнікаў кірмашу выклікаў павільён Савецкага Саюза. На яго стэндах было выстаўлена каля чатырох тысяч кніг.

Было прыемна адзначыць, што ў павільёне ФНРЮ, які па праву гаспадароў займаў цэнтральнае месца, сёлета было шмат перакладаў класікаў рускай і савецкай літаратуры.

Міжнародны кніжны кірмаш наведалі старшыня Саюзнай народнай скупшчыны Петар Стамбаліч, намеснікі старшыні Саюзнага выканаўчага веча Эдвард Кардэль і Радалюб Чалакавіч, дзяржаўны сакратар па замежных справах Коча Попавіч, югаслаўскія пісьменнікі Іва Андрыч, Оскар Давіча, Міхайла Лаліч і многія іншыя.

МУЗЫЧНАЯ «БІБЛІЯТЭКА»

Дзмітрый Шастаковіч і Алан Буш — гэта толькі два з многіх сусветна вядомых імёнаў, якія можна сустрэць, чытаючы кнігу ганаровых гасцей Берлінскай музычнай бібліятэкі. Кампазітары, дырыжоры, музыканты, прыязджаючы ў сталіцу ГДР з усіх канцоў свету, абавязкова заходзяць у вялікі будынак на Ляйпцыгерштрасэ, каб пазнаёміцца са скарбніцай сучаснай і класічнай музыкі.

Сорак тысяч тамоў музычнай літаратуры і больш тысячы аркестравых запісаў рассылаюцца адсюль па заяўках у пяцьдзесят краін свету.

ТЭАТР ІДЗЕ ДА ГЛЕДАЧОЎ

Кожны вечар перад будынкам Нацыянальнага тэатра ў Будапешце выстройваецца чарада аўтобусаў. Яны адвязуць дадому гледачоў, што прыехалі з далёкіх прыгарадных раёнаў сталіцы. Прыемна, калі пасля спектакля не трэба думаць пра тое, як дабірацца дахаты. І ўсё ж жыхары будапешцкіх прыгарадаў нярэдка адмаўляюць сабе ў прыемнасці наведаць тэатр — далёка даводзіцца ездзіць.

Артысты Нацыянальнага тэатра — «флагмана» ўсіх тэатраў краіны вырашылі «наблізіць» сваю сцэну да прадмесцяў Будапешта. Яны ствараюць свой пастаянны філіял у Пештэршэбеце — адным з самых далёкіх рабочых раёнаў сталіцы.

АДН.

ПЛАН ВЯЛІКАЙ ПОМСТЫ

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

— Гэта табе няхай будзе сорамна! Думаеш, я не ведаю, што ў цябе ўжо адкладзены і падрыхтаваны гэтыя восемдзесят рублёў! Я ж ведаю, што табе прыслалі з часопіса за перадрукаваны артыкул. А казаў — за перадрук не плацяць!

— Пазваніла, праверыла? — у голасе Андрэя Барысавіча насмешлівыя ноткі.— Інтэлігентна, нічога не скажаш. Вучыся, дачушка, як за будучым мужам сачыць!

— Канешне, чаму ж добраму ў мяне можна навучыцца!..

— Ах, мамка, ну навошта ты так! Татка казаў табе праўду, ён не чакаў гэтых грошай. І здзівіўся, калі прыслалі. Толькі не восемдзесят, як ты кажаш, а шэсцьдзесят. Мы іх сапраўды адклалі на лодку. Ты ж ведаеш, што на нашай рыбачыць ужо немагчыма. Цесная вельмі і старэнькая. Татка толькі і робіць, што дзіркі заклейвае.

Але Ларыса Фёдараўна не супакойвалася:

— Найпершая наша патрэба — лодка, так? Лодка і матаклуб!

— От табе і маеш! Ужо і матаклуб прыгадала!

— Казала, што будзеце з Палінай хімію вучыць, а апынулася на Салянцы, за квартал ад матаклуба! Ці, можа, Паліна твая перасялілася на Салянку? Дык чаму ж ты нічога не гаварыла!

— Ну, заехала на паўгадзіны ў клуб, дык што тут кепскага?

— Нічога. Кепскае ў гэтым доме раблю і кажу толькі я. Цябе ж з тваім таткам — хоць сёння ў святыя!

Андрэй адчуў няёмкасць ад таго, што міжволі падслухоўвае чужую сварку. Зайшоў у пакой. Ларыса Фёдараўна адразу змоўкла і падалася з посудам на кухню. Святлана — за ёй.

Андрэй Барысавіч кіўнуў на канапку.

— Сядай.

І сам сеў побач. Закурыў.

— Не курыш яшчэ? Правільна робіш. І не куры. Брыдота і атрута.

Андрэй усміхнуўся:

— А самі ж курыце.

Андрэй Барысавіч махнуў рукой.

— Я, брат, многае ў жыцці рабіў і раблю не так, як трэба. Ды толькі мне ад гэтага і найгарчэй.

Ён памаўчаў і дадаў:

— А часам — не толькі мне...

Андрэй нічога не сказаў.

— Я ў цябе і не распытаў як след пра маці. Пастарэла, не? — Андрэй Барысавіч уздыхнуў. — Колькі гэта я яе не бачыў? З сорак трэцяга так і не бачыў...

Андрэю перахапіла ў горле — у сорак трэцім нарадзіўся ён... А ў сорак пятым — Святлана.

Андрэй Барысавіч уважліва ўгледзеўся ў яго твар:

— Рысы ў цябе мяккія, матчыны. І вочы... па вачах падабенства дзівоснае... Ты ж бачыў — нават Ларыса Фёдараўна заўважыла. А яна ж... яна тваю маці ведае адно па фатаграфіях..! — Андрэй Барысавіч усміхнуўся: — Дык як яна там? У бібліятэцы ўсё працуе?

— У бібліятэцы.

— Яна нават на фронце кніжніцай была. Пра бібліятэчную работу марыла. Яны тады такія дзіцячыя здаваліся, гэтыя мары!

Андрэй слухаў з цікавасцю. Маці і дзіцячыя мары — у яго свядомасці гэта ніяк не стасавалася.

А бацька пытаўся далей:

— Прынцыповая? Непрымірымая? Спрачаецца з усімі?

— Спрачаецца! — з усмешкай кіўнуў Андрэй.

Бацька таксама ўсміхнуўся:

— А танцорка па-ранейшаму зацятая?

— Танцорка? — здзівіўся Андрэй.

Бацька махнуў рукою.

— Ды што я пытаю! Гэта ж прайшло дваццаць гадоў!

Зноў памаўчалі. Потым Андрэй Барысавіч прыпаліў новую папяросу і ціха спытаў, сочачы за воблакам дыму:

— А фронт... мяне... успамінае?

Андрэй адказаў не адразу.

— Успомніла неяк нядаўна... Калі Місун Павел Іванавіч у нас гасцяваў.

Гэтак жа, як у Святланы, у Андрэя Барысавіча прыўзняліся бровы:

— Місун? Пашка? Жывы, курылка! Дзе ён, у арміі яшчэ?

— Ды не, даўно дэмабілізаваўся. У Гомелі цяпер.

— І часта ён да вас заязджае?

— Часцяком. І ён, і Гаўрылаў Прохар Пятровіч, і Фарбер.

Андрэй Барысавіч тужліва прамовіў:

— А да мяне дык, чэрці, ніводзін і носу не пакажа. А ў Маскве ж бываюць.

Лагодным, нават трошкі гуллівым голасам, нібы ніякай сваркі зусім і не было, Ларыса Фёдараўна паклікала з калідора:

— Андрэйка! Андрэй Барысавіч! Памажы мне, калі ласка!

Андрэй Барысавіч папрасіў прабачэння і выйшаў. Хвілін пяць яны шапталіся з жонкай у калідоры, а калі ўвайшлі, у абоіх на твары была напісана згода. Згода і нават змова.

У руцэ Андрэй Барысавіч трымаў грошы.

— Тут шэсцьдзесят рублёў, — сказаў ён Андрэю. — Гэта наш падарунак табе. Няма чаго адмаўляцца і махаць рукамі. Мы ўжо два гады нічога не дарылі табе на дзень нараджэння. Так што бяры і не бунтуй. І яшчэ. Ларыса Фёдараўна званіла зараз у адзін магазін. Там ёсць недарагія імпартныя касцюмы.

— Якраз па такой цане, — уставіла Ларыса Фёдараўна. — І вельмі прыстойныя. Я бачыла іх раніцай.

— Так што, брат, давай зараз туды. Ларыса Фёдараўна раскажа табе, як ехаць. — Андрэй Барысавіч павярнуўся да жонкі. — А можа і мне ўсё-такі пад'ехаць разам? За якую гадзіну справімся...

— Ну, як ты можаш так гаварыць!— Ларыса Фёдараўна з дакорам паківала галавой. Валянцін Анатольевіч ужо два разы званіў, прасіў не пазніцца.

— Ды я і есці не хачу, мы ж толькі што паабедалі.

— Смешны ты, Андрэйка. Абяцалі ж! Ты ж ведаеш жонку Валянціна Анатольевіча — пакуль ты не прыйдзеш, яна нікога не пасадзіць за стол.

Андрэй Барысавіч сумеўся, пашкроб патыліцу.

— Сапраўды, не выпадае. Дык, можа, Святлана?

— Святлане трэба ісці займацца, — суха сказала Ларыса Фёдараўна.

— Ну, добра. Збірайся тады, браток, сам. Яго не цяжка знайсці, той магазін. І адкрыты ён па суботах пазней. Маскву заадно паглядзіш. А калі раней за нас вернешся, — вядома, чаго табе з клункам бадзяцца! — дык ключы мы пакідаем... Пакажы яму, Ларыса, дзе мы пакідаем ключы.

6.

Гадзіны праз дзве пасля гэтай размовы да гравёра аднаго з раённых універмагаў Масквы звярнуўся высачэзны хлапчына з раскіданай чупрынай светлых валасоў і кусцістымі выцвілымі брывамі:

— Скажыце, калі ласка, ці можаце вы прымацаваць манаграму да гумы?

— Да гумы? — засмяяўся гравёр. — А да пуха-пяра не трэба?

— Я сур'ёзна, — пачырванеў хлапец. — Мне трэба паставіць манаграму на гумавую лодку.

— А без манаграмы яна што, патоне?

— Я вас вельмі прашу. Мне вельмі патрэбна.

— Ну што ж, цягні сваю лодку, — велікадушна згадзіўся гравёр.

— Ды яна тут. А гэта — тэкст манаграмы. Вось тут, каля вёслаў, па-мойму, зручней. Гума тут вельмі таўстая. І, калі ласка, каб навечна!

— Вечнага на свеце няма нічога, — па-філасофску заключыў гравёр. Уголас прачытаў тэкст манаграмы: — «Андрэю Чумакову-старэйшаму ад Андрэя Чумакова-малодшага». Сем слоў. Ну, што ж, паспрабуем. Ідзі пагуляй хвілін сорак...

Яшчэ гадзіны праз дзве гэтага самага хлапчыну можна было ўбачыць у памяшканні Беларускага вакзала. На плячы яго вісеў новенькі стыльны рукзак, у руцэ — пашарпаны чамаданчык.

На пошце ён адбіў у Мінск тэлеграму. На бланку пасля слова «каму» паставіў: «Пятру Ермалкевічу». А ніжэй напісаў сумбурна і доўга: «Масква адмяняецца паглядзім другім разам прыязджаю экспрэсам прыгатуй дваццаць маці ні слова».

Дзяўчына ў паштовым аконцы з усмешкай спытала:

— Навошта столькі слоў? Прыязджаеце — значыць, Масква адмяняецца.

Але хлапец упарта адказаў:

— Пасылайце так. Тэрміновую.

Астатні час да адыходу поезда ён гуляў па плошчы і з цікавасцю разглядаў дамы, машыны, вітрыны, людзей...

А неўзабаве пасля адыходу блакітнага мінскага экспрэса на вакзал прыбегла, засопшыся, танклявае дзяўчо ў клятчатай хлапечай кашулі, чорных штанах і з растрапаным «конскім хвастом» на патыліцы. Устрывожанымі карымі вачыма яна доўга выглядала некага ля касаў, на пероне, на плошчы. Але, відаць, каго трэба не знайшла, бо да метро вярталася неахвотнай марудлівай хадой, задуманая і пахмурая.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

Адрас рэдакцыі: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара—3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу

АТ 10254.

Друкарня выдавецтва «Звязда».